
La revista «Catalunya» (1903-05) i la formació del Noucentisme*

per Jaume Aulet

Els anys immediatament anteriors al 1906 són essencials per entendre com tota una sèrie de grups o de persones concretes —la majoria encara molt jover i en situació universitària— comencen a definir el que després s'anomenarà Noucentisme. Josep Carner és, en aquest sentit, un personatge clau —molt més que no pas el mateix Ors— i «Catalunya» esdevé una plataforma central en tot el procés. Diversos estudiosos i homes de lletres la citen com una de les revistes importants del moment. Miquel Gayà dirà que «Catalunya» «ha passat a la història com un dels exponents literaris més dignes d'admiració».¹ Emili Vallès, un dels col·laboradors, en un article a «La Revista» amb motiu del trentè aniversari de la sortida al carrer de la publicació, en parla —enmig del record nostàlgic de quan n'era redactor— com a «fibló que durant dos anys i mig provà de sensibilitzar el nostre ambient».² Plàcid Vidal, a les seves memòries, s'hi refereix amb elogi, tot i que el grup de Reus en quedi voluntàriament distanciat: «No heu de suposar que la publicació "Catalunya" fos una revista qualsevol. Era una de les millors i més ben presentades de l'època i solien col·laborar-hi alguns dels autors catalans de més prestigi.»³ El mateix Maragall, en carta a Pijoan, reconeix que

* Aquest article que ara es publica és la síntesi d'una part de la memòria de llicenciatura, a que, amb el mateix títol, va ser presentada el dia 26 de maig de 1983 a la Universitat Autònoma de Barcelona. Agraïxo la col·laboració de tots aquells que d'alguna manera m'han ajudat, especialment la de Mercè Lamata, per la feina que hem fet a mitges, i de Jordi Castellanos, per escoltar-me i orientar-me.

1. Miquel GAYÀ, *Mallorca i fos*, p. Carner, «Serra d'Or», iv, núm. 4 (abril de 1962), p. 32.

2. Emili VALLÈS, *Records de «Catalunya»*, «La Revista», xix (1933, 1r. semestre), p. 101.

3. Plàcid VIDAL, *L'assaig de la vida* (Barcelona 1934), p. 172.

«hi ha una sèrietat i una bona orientació, en aquesta revista, que la fa estimable, i sobretot... que no n'hi ha d'altra de més pes».⁴ I d'aquesta manera es podrien anar donant altres citacions semblants. També hi ha qui matisa la valoració. J. F. Ràfols, per exemple, diu que «Catalunya» és important «ni que arribi en certs moments a tafaneries d'un mal gust intolerable».⁵

El 1933 Emili Vallès es queixava que la revista hagués quedat oblidada.⁶ Les citacions anteriors mostren, però, com és valorada. Darrerament, els recents treballs d'interpretació del Modernisme i del Noucentisme han fet que adquirís una certa importància pel fet d'estar situada en un punt determinant de l'evolució de la cultura catalana i que es fessin diverses hipòtesis sobre la interpretació que calia donar-ne, malgrat que ningú no s'hagi preocupat d'analitzar-la de manera mínimament detallada. Tradicionalment s'ha tendit a considerar-la com a revista eclèctica i de transició entre els dos moviments,⁷ i això fa que pugui explicar-se de moltes maneres la relació que s'hi estableix. Hi ha opinions per a tots els gustos, des de qui —com Ràfols— relaciona el projecte amb el Modernisme⁸ fins a aquells que —com Marfany— decanten la balança i declaren que ens trobem davant el «focus originari del Noucentisme».⁹ Hem d'esperar l'article de Jordi Castellanos sobre Josep Pijoan i els condicionaments que fan possible l'origen del Noucentisme per tal que les idees apuntades per Marfany comencin a prendre cos. Per a ell, «Catalunya» està perfectament orientada: «Es programen les bases ideològiques i es potencia l'equip que, lentament, anirà polaritzant-la a l'entorn del diari de Prat de la Ribera.»¹⁰ La revista —diu Castellanos—, amb el Modernisme com a punt de partida, introdueix unes propostes concretes, que no són pas diferents de les del Noucentisme.¹¹ S'insinua així un fil interpretatiu per tal d'esbrinar el veritable origen del nou moviment. Es tracta de veure fins a quin punt una anàlisi mínimament detallada de «Catalunya» permet de ratificar-lo.

4. Joan MARAGALL, *Obres completes. 1. Obra catalana* (Barcelona 1960), p. 1.034. La carta és datada el 3 de març de 1904.

5. J. F. RÀFOLS, *Modernisme i modernistes* (Barcelona 1982), p. 272.

6. E. VALLÈS, *art. cit.*, p. 99.

7. És aquesta la interpretació que en fa Albert Manent quan diu que «“Catalunya” serveix d'enllaç entre dos mons, dos segles, dues escoles literàries» (*Josep Carner i el Noucentisme*, Barcelona 1969, p. 41); o Joan Fuster, en afirmar que «la revista “Catalunya” (1903-1905) va reunir alguns modernistes més o menys descolorits amb els peoners encara titubejants del Noucentisme: el cap de pont hi quedava establert» (*Literatura catalana contemporània*, Barcelona 1971, p. 41). Ja és significatiu que l'apartat que hi dedica (ps. 38-41) es tituli *La revista “Catalunya”, confluència de dos corrents*.

8. «La mort de la revista “Catalunya” el 1905 sembla significar la desaparició del modernisme. Carner i Guerau de Liost, durant els anys de “Catalunya”, pogueren ser anomenats modernistes cadascun a la seva manera» (J. F. RÀFOLS, *op. cit.*, ps. 283-284).

9. Joan Lluís MARFANY, *Aspectes del Modernisme* (Barcelona 1975), p. 254. Entre els dos pols del ventall d'opinions s'hi poden anar col·locant diferents matisos. Joaquim Molas, per exemple, parla d'eclecticisme i de revista portada per una joventut que tot seguit —no encara en aquells moments— bastirà el Noucentisme (*vid.* JOAQUIM MOLAS, *La poesia de Josep Carner*, «Serra d'Or», VII, núm. 2, febrer de 1965, ps. 26-33). En la mateixa línia, Jordi Casassas afirma que «la revista “Catalunya”, presidint el període anterior a 1906, pot representar la gran potencialitat noucentista, una mostra de les seves possibilitats dirigents, de la voluntat de desfer l'encastament intel·lectual tot estructurant la resposta professional i complexa al que podien denominar “el nostre gran desvetllament”» (*Jaume Bojill i Mates [1878-1933]*, Barcelona 1980, p. 72).

10. Jordi CASTELLANOS, *Josep Pijoan i els orígens del Noucentisme*, «Els Marges», v, núm. 14 (setembre de 1978), p. 48.

11. «“Catalunya” no és una revista de transició del Modernisme al Noucentisme. És, ja ben definida, la proposta d'un Modernisme “diferent”. El que, a partir de 1906, en acabar-se de perfilar amb la teorització orsiana i amb el beneplàcit del poder polític, s'autoanomenarà Noucentisme» (*ibid.*, p. 49).

Ni que només sigui —la limitació és òbvia— cenyint-se a un assumpte molt concret i que, per tant, no permet d'arribar a conclusions generalitzadores. Les hipòtesis de treball —tenint sempre a la vista l'esmentada limitació— es redueixen a dos punts bàsics:

a) Veure com «Catalunya» va configurant una nova concepció de la cultura.

b) Estudiar com, al voltant de la revista i dirigit per Carner, es va formant un grup que estableix un procés de selecció entre tot el que té al seu abast —partint, bàsicament, del Modernisme—, per tal de respondre a allò que la burgesia catalana necessita: uns intel·lectuals propis amb els quals poder caminar de bracet i sense relacions de tensió.

I és que el que realment es proposen és configurar un programa cultural, basat en la defensa de la tradició, el catalanisme burgès i el cristianisme, que pongui millor als interessos de la burgesia que no pas el programa modernista i que vagi forjant una determinada ideologia. Per aquest motiu, el criteri per a la selecció serà també estètic, però fonamentalment ideològic. Els textos programàtics són prou explícits: «Ab més forces que may, serem defensors del sentit tradicional del catalanisme, del art cristià, de la fe, la serenitat y el trevall seguit y sense defalliment. No més aixís nostra revista pot respondre d'una manera integral y forta al gloriós nom de CATALUNYA, que cobrirà ab un mantell d'esplendor les nostres febleses y les nostres ignoràncies».¹²

Revista de grup

Entre el 15 de gener de 1903 i el 30 de maig de 1905 apareixen ininterrompudament un total de 46 números, que conformen tres etapes ben diferenciades. Durant la primera (els 24 números del 1903) la periodicitat és quinzenal. És aquí on la revista té més interès. Està al corrent de l'actualitat cultural i recull de manera viva i àgil les polèmiques del moment. A la segona etapa (els 12 números del 1904) es dona un model de revista força diferent. La periodicitat passa a ser mensual i els números tracten temes monogràfics. Es perd així una bona part de l'agilitat i de la voluntat de crear un determinat estat d'opinió. A més, durant el segon semestre els números són dobles i bimestrals, la qual cosa agreuja la situació. Per això el 1905 s'inicia una tercera etapa, en què —novament amb periodicitat quinzenal— s'intenta retornar al model del 1903. Ells mateixos analitzen el problema i en justifiquen el canvi: «La publicació mensual de "Catalunya" ofereix dos grans obstacles. En primer lloch, per la mateixa abundor y unitat de matèries de cada número, se dificulta la puntualitat en l'aparició, y encara que'ns constan l'amistat y la fidelitat de nostres subscriptors, no era honrat prevaldre de qualitats agenes per autorisar nostra mancança. Y, además, sortint "Catalunya" de tart en tart quedava impossibilitada de ostentar en les seves planes la viva, contínua y variada controvèrsia que tant renom li dongué el primer any, y qu'avuy se fa més necessària que may, dats els desordres y les confusions que s'han fet senyors de totes les esferes de la nostra terra».¹³

Paral·lelament s'edita una col·lecció de llibres amb la finalitat de fer un regal trimestral als subscriptors. En total, se'n publiquen nou, malgrat que els pro-

12. «Catalunya», II, núms. 35-36 (novembre-desembre de 1904).

13. *Informació*, «Catalunya», II, núms. 35-36 (novembre-desembre de 1904), p. 137.

iectes eren lleugerament més ambiciosos.¹⁴ La tria és acurada. Tots els autors o els temes en catàleg queden vinculats per un motiu o un altre als interessos del grup promotor.

Des d'un primer moment el director de «Catalunya» és Josep Carner, líder indiscutible del projecte. Gairebé es pot afirmar que la majoria de textos anònims surten de la seva ploma. L'estil i la fina ironia en permeten la identificació. A més, és lògic que siguin escrits pel director.¹⁵ Jaume Figueras, comerciant de farines i col·laborador de «Montserrat» (fins i tot ocupa càrrecs a la Junta de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat), n'és el mecenes. Diversos indicis ho proven. Sobretot el fet que el seu nom aparegui en alguna llista de redactors, quan en realitat no es publica mai cap article seu. D'altra banda, quan es dona a conèixer la relació d'adherents a l'homenatge que la revista vol organitzar a Maragall, el seu nom figura en segon lloc, després del de Carner i abans del dels altres redactors.¹⁶ El primer any la direcció artística correspon a Jaume Llongueras —Llongueras *segundo*, que diuen els seus companys per distingir-lo del seu germà Joan, el qual, per edat, havia de ser el *primero*—, però la seva tasca en aquest camp és més aviat minsa, perquè no es dona gaire importància al tema.¹⁷

En parlar dels redactors que queden sota la direcció de Carner la cosa es complica força. És difícil determinar qui són en cada moment. No obstant això, es pot afirmar que el veritable grup promotor el formen una colla de joves d'origen universitari que s'aglutinen al voltant del director: Jaume Bofill i Mates, Emili Vallès, Joan Alzina i Melis i, a una certa distància, Joan Llongueras. Aquests constitueixen el que es pot anomenar «grup de Carner».¹⁸ L'equip de redacció

14. Miquel COSTA Y LLOBERA, *Tradicions y fantasias. Versos lirich-narratius*; John RUSKIN, *Lo trevall*; Joan ROSSELLÓ, *Manyoch de fruyta mallorquina*; Claudi PLANAS Y FONT, *Prosa*; Ricard WAGNER, *Tristan y Isolda*; Ricart WAGNER, *Tannhäuser y el torneig dels cantayres a la Wartburg*; Ramon LLULL, *Libre d'Amic e d'Amat*; Adrià GUAL, *Blancaflor*; J. PONS Y PAGÈS, *Lo mestre nou*. No tots els volums enumerats són regalats als subscriptors. Només els de Costa i Llobera, Rosselló, Planas i Font i Lluïl. Els altres ja havien estat publicats independentment a la revista. Tot i que teòricament s'havia de distribuir un volum cada trimestre, les vicissituds en aquest sentit són considerables. Alguns dels llibres anunciats no arriben a sortir mai i d'altres ho fan amb un retard important.

15. Loreto Busquets dubta que Carner hagi estat director durant els dos anys i mig de la publicació (*vid. L. BUSQUETS, Escrits inèdits i dispersos de Josep Carner [1898-1903]. Volum I: Poesia*, Barcelona 1974, p. 59). El recel és justificat si tenim en compte una carta publicada al núm. 18, on, ben explícitament, Carner confessa que per acumulació de feina abandona el càrrec. Dos mesos més tard, però, al núm. 23, continua havent-hi referències a la seva persona com a director sense que se'ns digui en cap moment que s'hi hagi reincorporat. A més, durant aquest breu lapse de temps les col·laboracions no minven (al núm. 19 ja publica un altre article) i les notes anònimes mantenen el mateix to característic. Tot fa pensar que no havia deixat mai la direcció efectiva o que el període d'absència fou, tirant llarg, de dos mesos.

16. «Catalunya», I, núm. 15 (15-VIII-1903), p. 135. Albert Manent ja insinua el possible mecenatge (*op. cit.*, p. 315). Plàcid Vidal parla d'un tal Francesc Figueres, però dona una caracterització que correspon bastant bé a la del fabricant (P. VIDAL, *op. cit.*, p. 220).

17. El 1904, per exemple, gairebé no hi ha il·lustracions. El 1905 es reavalora mínimament la qüestió artística. Jaume Llongueras, però, ja no hi tindrà res a veure. Qui coordinarà la feina —no es diu mai explícitament, però se suposa— serà Antoni Muntanyola, redactor i encarregat de dissenyar una nova portada per a la tercera etapa.

18. No és un grup tancat ni ceneix les seves activitats al període de publicació de «Catalunya». A partir del 1906 Joan Llongueras, que no vivia a Barcelona i que com a poeta mantenia uns postulats estètics diferents dels de Carner o Bofill, se'n desvincula. Alzina i Melis, mallorquí, un cop acabada la carrera de medicina se'n torna a l'illa i perd força el contacte amb les posteriors activitats dels seus amics universitaris. La importància del lligam mantingut amb Girona i Mallorca fa que hi hagi gent que quedi perfectament integrada al

és, però, molt més ampli. L'únic moment que se sap exactament qui l'integra és al començament del 1905. De cara al tercer any la revista es vol renovar, i això fa que canviï de local —sembla que les reunions es feren a partir de llavors al Cercle Artístic de Sant Lluc—¹⁹ i que s'ampliï el nombre de responsables. Per aquest motiu es dona la llista abans esmentada: Llorenç M. Alier, Joan Alzina i Melis, Jaume Bofill i Mates, Josep Carner, Manuel Duran i Duran, Jaume Figueras, mossèn Lluís Gispert, Joan M. Guasch, Joan Llongueras, Antoni Muntanyola, mossèn Josep Paradedà, Enric Paz i Josep Roig i Raventós. Tots són gent que han collaborat en el projecte i que combreguen amb l'ideari dels màxims promotors (que apareixen entremig per ordre alfabètic rigorós).²⁰ La majoria, però, tenen una intervenció directa pràcticament nulla. La llista és una mica artificial i respon més que res a la voluntat de promoció per tal de donar una imatge nova.

L'enumeració s'incrementa si tenim en compte diverses referències internes. Així, doncs, abans del 1905 hi ha altra gent que, sense tenir el pes dels membres més vinculats a Carner, n'arriben a ser redactors: Magí Sandiumenge, Jeroni Martorell i Josep Segura i Tallián, que signa amb el segon cognom com si fos un pseudònim.²¹ Les referències internes també fan menció d'Eugeni d'Ors, el qual, si bé en cap moment no forma part del grup tot i collaborar a la revista, sí que hi enllaça de manera bastant directa. Així s'entén que sigui blanc d'alguna de les burles o que se'l citi entre els collaborators més distingits en una relació on tots els esmentats, excepte ell, són membres de la redacció.²² Senyal que el futur autor del *Glosari* no queda tan deslligat de totes aquestes activitats i dels plantejaments de grups com el de Carner —com a mínim a causa de l'origen universitari—, malgrat que no s'hi acabi d'integrar del tot perquè la seva posició no és encara tan conservadora.

Aquesta descripció més aviat externa deixa apuntada una idea essencial: Carner, en aquests primers anys del segle, es va voltant d'una colla d'intellectuals amics seus i que li són afins. Es forma així un dels grups bàsics del moment, que no és pas l'únic que des de posicions semblants va influint en la societat catalana de l'època, tant a nivell cultural com a nivell més àmpliament social. Les causes que faciliten llur formació poden resumir-se en tres, que, evidentment, s'interrelacionen:

cercle. El cas més clar és el de Rafael Masó i Valentí, que féu amistat amb tots ells també a la universitat i que durant un quant temps fou redactor de «Montserrat», segurament per influència directa de Carner i Vallès.

19. Amb anterioritat es reunien en llocs bastant més precaris: les golfes d'un dels edificis gòtics del carrer de la Canonja o el soterrani de la fàbrica de Jaume Figueras. Com diu Vallès, «entre núvols, adés de pols històrica, adés de pols blanca de productes alimentaris» (E. VALLÈS, *art. cit.*, p. 100).

20. Emili Vallès no s'hi inclou perquè a finals del 1904 la feina el tenia ocupat en altres tasques. No obstant això, n'era el corrector de proves i estava perfectament al corrent de tot el que passava.

21. De pseudònims n'apareixen constantment. Emili Vallès signa les seves cròniques musicals com a «Remigi Simon y Brunet» o «Ricard Montaner», la qual cosa és aprofitada per Carner per a les seves bromes i per muntar tota una llegenda al voltant d'aquests dos éssers inexistents. El mateix director emprà pseudònims a dojo: «Albert Aguiló», «C.», «Oscar J. Ephner» (anagrama), «Menandrus», «Georges de Massouges» i «Olager Recó».

Jaume Bofill cita també Antoni Homar com a redactor de la revista (*vid.* Tomàs GARCÉS, *Conversa amb Bofill i Mates*, «Revista de Catalunya», iv, núm. 31, gener de 1927, p. 27). En principi, però, no hi ha motius suficients com per considerar-lo membre de l'equip: no hi escriu mai res. Només en algun moment és objecte de burla amistosa. Senyal que deuria haver-hi alguna vinculació: *Actualitats*, «Catalunya», i, núm. 20 (30-x-1903), p. 377.

22. «R. MONTANER» [Emili VALLÈS], *Música*, «Catalunya», i, núm. 24 (30-xii-1903), p. 581.

1. La necessitat de la burgesia catalana, per circumstàncies més que res socio-econòmiques (crisi del mercat exterior després de la pèrdua de les colònies, creació i potenciació d'uns mercats interiors, etc.), de forjar una base cultural sòlida, moderna i diferencial per tal de poder mostrar una preponderància potencial respecte a d'altres sectors competitiu. Necessita, doncs, uns intel·lectuals propis que, des de posicions ideològiques de classe, sense prescindir de la voluntat de crear una cultura sòlida i moderna i fent desaparèixer el to recalcitrant i individualista, puguin orientar de manera diferent un moviment cultural —el Modernisme— que, en essència, ja els és útil.

2. La influència del catolicisme conservador i regionalista, la qual cosa farà que les actituds adquireixin una fesomia notòriament confessional.

3. El marc universitari, en el qual s'acostumen a moure la majoria dels components dels grups esmentats, cosa que els lliga als intents d'institucionalització de la cultura que es porten a terme en aquests anys, bàsicament des de la universitat. És lògic pensar, des d'aquest punt de vista, que els sectors universitaris tinguin més afinitat amb els pressupòsits culturals de la burgesia. En general, s'hi endevina l'origen burgès i la consciència de classe.

Ens trobem, doncs, amb una sèrie de joves universitaris, catòlics i integrats en la petita o mitjana burgesia ciutadana, que són els que en els primers anys del segle xx intentaràn revalorar el Modernisme a partir d'unes motivacions ideològiques diferents. Carner i els seus incondicionals se situen clarament en aquest marc descrit. «Catalunya» serà precisament la plataforma que permetrà la consolidació del grup. Amb anterioritat al 1903, però, es poden anar resseguint tota una sèrie d'activitats conjuntes que van modelant la personalitat pròpia que una mica més tard es farà patent a la revista. A més, aquesta sèrie d'activitats tenen prou incidència com perquè, des de fora, hi hagi consciència de l'existència d'un equip homogeni. Així, Lluís Via, amb motiu de l'aparició de «Catalunya» —abans, per tant, que es pugui parlar de consolidació—, qualifica els seus promotors —amb to despectiu, això sí— com a «colla de Caloyos», nom amb què, segons ell, eren coneguts en determinats cercles.²³

La vinculació del grup als sectors confessionals i universitaris —essencial en tot moment— es palesa en la tasca que els membres desenvolupen en aquelles activitats que en són pròpies. Concretament en dues revistes: «Montserrat», el butlletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, i «Universitat Catalana», portaveu dels estudiants i d'associacions universitàries com el Centre Escolar Catalanista o l'Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull.

La incidència dels principals redactors de «Catalunya» a «Montserrat» és força important. Tots hi intervenen. Joan Llongueras, Jaume Bofill i Joan Alzina i Melis en són col·laboradors i llur participació és prou quantiosa com per no haver-la de considerar simplement testimonial.²⁴ Josep Carner i Emili Vallès en

23. «Joventut», iv, núm. 156 (5-II-1903), p. 102. La denominació procedeix del fet que l'administració de la revista es trobi situada a la casa Hoyos Esteva i Companyia, establiment de reproduccions artístiques, on, en paraules dels redactors de «Montserrat», «treval·len ab entussiasme y bon acert per enlayrar l'art religiós y decoratiu en nostra terra» («Montserrat», ii, núm. 15, març de 1901, p. 55). Cal tenir present que Claudi Hoyos i Ayala fou un dels fundadors de la Lliga Regionalista i del Cercle Artístic de Sant Lluc.

24. No se'n fa esment de manera explícita, però potser en algun moment Joan Llongueras arriba a formar part de l'equip de redacció. Diverses cròniques, per exemple, apareixen signades amb les inicials J.L.L. També es publiquen textos d'altres redactors de «Catalunya» de menys pes. En concret, hi ha poemes de Josep Paradedà i Sala i de Lluís Gispert i articles sobre temes relacionats amb arquitectura i urbanisme de Jeroni Martorell. En aquests casos, però, sí que és una participació més aviat testimonial.

són redactors i no simples col·laboradors. I Vallès és nomenat fins i tot —juntament amb Norbert Font i Sagué— director en funcions a causa d'un viatge a Roma de Frederic Clascar. Això li permetrà de redactar durant un quant temps els articles de fons i de màxima incidència en els lectors. Diverses directrius bàsiques del butlletí són idees que tornarem a trobar després a «Catalunya». Principalment, el convenciment que el cristianisme és la veritable font generadora del catalanisme, la importància que es concedeix a la tradició i la posició respecte al Modernisme. Tots tres aspectes són plantejats, això sí, des de posicions dretanes i a vegades força intransigents. Assumeixen perfectament el qualificatiu de «reaccionaris» —així mateix es titula un dels articles d'Emili Vallès—,²⁵ terme que, en la societat del mil nou-cents, ha de servir per designar aquells qui, com ells, basen llur ideari en la defensa dels valors «eterns». Això no vol dir que no es desmarquin de les posicions més obertament integristes (Sardà i Salvany, etc.), malgrat que les reprovincacions tampoc no són gaire explícites.

Les col·laboracions més interessants són les de Carner. I, sobretot, els articles de crítica literària que, amb el pseudònim de «Plautus», publica entre l'abril de 1901 i l'agost de 1902.²⁶ Ja hi trobem en embrió alguns dels temes centrals de la revista que després dirigirà: la renovació dels jocs florals, la crítica oberta al federalisme i al lerrouxisme, la defensa dels certàmens literaris de caire local, la crítica al cosmopolitisme modernista, la justificació d'Adrià Gual, els durs atacs contra «Joventut», la idea de Pitarra com a antímodel, la diferenciació entre literatura popular i literatura vulgar, el tema de la professionalització de l'escriptor, la potenciació de Verdager com a model per ser oposat a una certa poesia «modernista», una determinada posició respecte a Rusíñol i Iglésias o certes referències a Pijoan. S'inicia en aquestes cròniques la selecció que després serà característica de «Catalunya». El Carner de 1901-02, en la seva primera aparició important com a crític literari, comença a marcar, doncs, una orientació ben clara. No obstant això, els seus comentaris desafinen una mica en el to general del butlletí, tant pel tipus de llenguatge com per la manera de tractar la temàtica. Senyal que «Montserrat», una revista en el fons encara vuitcentista i butlletí d'una entitat religiosa abans que res —cosa que condiciona força la participació dels col·laboradors—, és una plataforma útil, però no ideal.

L'altre vessant ens el dona l'anàlisi d'«Universitat Catalana». La revista és una mostra dels esforços per a la renovació de la vida acadèmica, primordials en la caracterització dels grups vinculats a la institució universitària que es formen en aquests anys, que assolixen el moment de màxima plenitud en el Primer Congrés Universitari Català del 1903 i que no s'han d'entendre pas com a deslliats del Modernisme. Carner i els seus seguidors hi col·laboren durant la primera etapa (1900-02), però l'aportació no és tan significativa com a «Montserrat». «Universitat Catalana» és una revista més oberta que no pas el butlletí de la Lliga Espiritual o «Catalunya» —sobretot a la segona etapa (1904), quan Cebrià de Montoliu es fa càrrec de la direcció—, i això explica que hi hagi punts de

25. Emili VALLÈS, *Reaccionaris*, «Montserrat», IV, núm. 39 (setembre de 1903), ps. 250-252. O, com dirà Jaume Figueras —el mecenas de «Catalunya»—, «el nacionalisme, donchs, y per lo tant el catalanisme, és un moviment en franca reacció, encaminat a restablir l'ordre natural de la societat» (*Catalanisme y tradició*, «Montserrat», IV, núm. 35, maig de 1903, p. 188).

26. El pseudònim és perfectament identificable gràcies a la referència de Salvador Vilaregut en el número 136 de «Joventut» (cf. *infra*, nota 30), on parla del «noy maco Josepet Carner, el pretensió *Virgilius* dels Jochs Florals de 1900, el *pátumesch Plautus* de la revista de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat, el baylet *escotorit* que té arrendada la flor natural en tots els certàmens forans.»

concordança (el respecte envers Torras i Bages, la valoració de Ruskin, la crítica a la superficialitat de l'esnobisme, etc.), però també de discrepància (la reacció davant la conferència d'Alomar sobre *El futurisme* a l'Ateneu o la consideració envers Valentí Almirall). Això no obstant, és un lloc de confluència a causa d'un origen universitari comú i, com a tal, un punt de referència per entendre la formació del grup. Pensem que molts dels incondicionals que Carner anirà aglutinant al seu voltant s'havien conegut a les aules i passadissos de la universitat.

També ara són Carner i Emili Vallès els qui assumeixen un paper preponderant. Vallès —estudiant de ciències físico-químiques— ostentarà el càrrec de redactor en cap durant tota la primera etapa. Tot i el grau —prou significatiu—, la seva participació directa no és gaire dilatada. L'única cosa realment interessant és un article sobre la qüestió de l'educació dels obrers, tema recurrent a causa de l'emmarallament comú en les teories ruskinianes i que a «Catalunya» tindrà també un ampli ressò.²⁷ La col·laboració de Carner és més suggerent. Tornem a trobar-hi un autor proper al de «Catalunya» del 1903, tot i que el to irònic i l'estil característic no siguin tan patents com els de «Plautus» a «Montserrat». A més, arran de la victòria en certàmens literaris qualssevol se'l considera «nostre company de causa y col·laborador d'aquest butlletí»,²⁸ la qual cosa demostra la vinculació existent. Dels diversos articles publicats en destaca un sobre Maeterlinck,²⁹ molt representatiu de com se seleccionen aquells elements del Modernisme que realment interessin. En aquest article Carner s'entusiasma per l'autor belga únicament en funció d'uns aspectes determinats, els quals són perfectament assimilables a l'estètica més plenament noucentista del poeta: sublimació del simple sensualisme mitjançant el to clàssic (cosa que no queda tan lluny d'*Els fruits saborosos*), contraposició al decadentisme, capacitat de suggestió, captació de la realitat quotidiana, etc. Carner, per tant, utilitza Maeterlinck per justificar una estètica pròpia que ja es comença a definir en aquests primers anys i que té l'origen en diversos elements característics del Modernisme. Exactament el mateix que passava en les cròniques a «Montserrat» i allò que passarà a partir del 1903 a «Catalunya».³⁰

I «Catalunya», precisament, esdevindrà, després de totes aquestes col·laboracions conjuntes, la veritable plataforma per al grup. Mentre dura la revista la participació en altres publicacions disminueix sensiblement. Cal ressaltar, però, la convergència en activitats al marge de la premsa escrita: el Primer Congrés Universitari o aquells jocs florals de caràcter local que per algun motiu responen a la voluntat de contacte amb unes zones geogràfiques determinades (s'han de

27. Emili VALLÈS, *Un projecte de Ateneo Escolar*, «Universitat Catalana», II, núm. 6 (abril de 1901), ps. 81-84. Com és lògic, tant el Primer Congrés Universitari Català com allò que se'n deriva (els «Estudis Universitaris Catalans» o el tema de l'extensió universitària) són tractats a bastament a les pàgines de «Catalunya».

28. «Universitat Catalana», II, núm. 12 (octubre de 1901), p. 192.

29. Joseph CARNER, *A propòsit de Maeterlinck*, «Universitat Catalana», II, núm. 5 (març de 1901), ps. 68-70; II, núm. 6 (abril de 1901), ps. 84-85; II, núm. 7 (maig de 1901), ps. 103-104.

30. Per això a la revista se'n publiquen poemes. Per exemple, *Quinze cançons*, en traducció de Magí Sandiumenge («Catalunya», II, núm. 30, juny de 1904, ps. 21-36), recull que després va ser editat en volum a part, tot i no dependre directament de les publicacions de «Catalunya». L'article a «Universitat Catalana» motivà una forta polèmica amb Salvador Vilaregut, que no va acabar d'entendre —o no va voler-ho— que Carner utilitzés la imatge de la mort de Maeterlinck, i de l'existència d'un cosí seu que continuava publicant amb el mateix nom, per tal d'explicar que només pren en consideració una part de l'obra del belga (*vid.* la nota de «Joventut», II, núm. 67, 23-v-1901, p. 359); la rèplica de Carner, *De com Maeterlinck era mort*, «Universitat Catalana», III, núm. 19 (maig de 1902), ps. 298-299; i la contrarèplica de Vilaregut, *De com Maeterlinck és viu*, «Joventut», III, núm. 136 (18-ix-1902), ps. 614-615.

destacar els de Moià, Palma i Olot, als quals es dediquen números monogràfics de la revista durant el 1904). Si «Catalunya» és capaç d'aglutinar-los definitivament és perquè aconsegueixen muntar una revista totalment independent —ni portaveu ni butlletí—, la qual cosa els dóna una capacitat de maniobra més autònoma i permet que s'autopotenciïn ells mateixos de cara a l'exterior i que assolixin un cert prestigi —o popularitat, si més no— en els ambients culturals de l'època (i no només en els barcelonins). Carner, com a director —els seus companys en reconeixen ben explícitament el guiatge—, amb la seva capacitat de relació i de treball, és la persona indicada per convertir-se en el centre aglutinador de la tasca. Una bona part de la responsabilitat i de la feina recauen directament sobre d'ell. No es pot parlar, però, de simple plataforma personal. És ell qui dóna un determinat to a la publicació, qui més hi escriu (articles de fons, poemes, narracions, crítica literària, notes d'actualitat...), qui utilitza més pseudònims, qui gasta les bromes més pesades als seus companys,³¹ i en ell es personalitzen una bona part de les polèmiques i els atacs provinents de fora. Però, malgrat tot això —que no és pas poca cosa—, hi ha motius suficients com per assegurar que en tot moment «Catalunya» és una revista de grup (de grup dirigit, és clar). El fet es pot constatar de diverses maneres, ja sigui per la relació cordial i amistosa que es respira —malgrat la ironia i la burla amable— o per l'assumpció general —de manera combativa i tot— del contingut de les notes anònimes, quasi sempre escrites per Carner. A part, però, i aquesta és la causa que realment demostra que el treball és col·lectiu, els articles i col·laboracions de Joan Alzina i Melis, Jaume Bofill i Emili Vallès (no tant els de Joan Llongueras) són prou interessants per ells mateixos i no només complementen, sinó que arrodoneixen perfectament l'ideari que es desprèn dels textos del director.

Catalanisme i cristianisme

Les causes que provoquen la formació de grups universitaris com el de Carner són les que expliquen que a les pàgines de «Catalunya» s'estableixi el lligam entre un catalanisme de caire conservador molt proper a Prat de la Riba i un catolicisme d'arrel torrasibagesiana. Són els dos punts prioritaris a l'hora de justificar un determinat criteri ideològic de selecció. De fet, és Torras i Bages qui més es preocupa de deixar ben enllaçats els dos conceptes i d'encarrilar la intel·lectualitat catalanista cap a posicions confessionals. Esdevé, doncs, l'eix principal de l'anàlisi.

El rerafons confessional es posa de manifest, en primer lloc, en la col·laboració de capellans. Joan Alzina i Melis, en el seu *Discurs pronunciat en la vetlada de la capella de Binissalem*, considera que el lligam tradició-religió ha constituït una eina important per a la difusió de la cultura catalana i que per això molts poetes i partidaris de la Renaixença han estat sacerdots.³² És la mateixa raó per la qual una bona part dels col·laboradors de la revista també ho són.³³ I alguns,

31. Només cal veure articles com *L'enamorada de Jaume Bofill*, que publica en el número 16 amb el pseudònim d'Albert Aguiló, on la ironia amical voreja la ratlla de la crueltat sarcàstica més punyent.

32. JOAN ALZINA Y MELIS, *Discurs pronunciat en la vetlada de la Capella de Binissalem*, «Catalunya», I, núm. 13 (15-vii-1903), ps. 5-7.

33. Com a mínim, setze: Joan Aguiló, A. M. Alcover, mossèn Baranera, Pere Joan Campins, M. Costa i Llobera, Angel Garriga, P. Garriga, Miquel Gayà, Josep Paradedà, Lluís Gispert, Anton Navarro, Llorenç Ribet, Mateu Rotger, Torras i Bages, J. Verdaguer i Fran-

com Josep Paradedà o Lluís Gispert, són membres de la redacció durant un quant temps. A part el fet que la majoria dels qui hi escriuen amb assiduitat —sobretot aquells que en algun moment pertanyen a l'equip executiu— són de filiació catòlica ben clara. D'altra banda —segon punt que cal considerar—, el cristianisme és un aspecte bàsic a l'hora de cercar models literaris. És el cas de Ruyra i els seus poemes militants, contemplats com a models de poesia religiosa, o dels autors mallorquins. Per això Alzina i Melis —i coincideix amb Carner— creu que l'impuls cultural de l'illa ha de venir de mans del clergat.³⁴ Aquest mateix motiu, entre d'altres, permet la valoració de la poesia popular, la qual pot ser contraposada a la modernitat que prescindeix de la tradició. En general, es defensa qualsevol cosa que suposi un suport de l'ideari catòlic (Maragall, per exemple), i es rebutja tot allò que tingui un mínim component d'anticlericalisme (Carducci, «Joventut», el republicanisme federal, Nietzsche, etc.).

Allà on el rerafons confessional esdevé essencial per a l'anàlisi de la revista és en la concepció de l'art que es desprèn de la influència del cristianisme. Arribem així de ple fins a Torras i Bages. Allò que es proposa el doctor Torras és donar una pauta als artistes —en el fons, predisposar-los— per tal que sàpiguen quin és el paper que tenen dins la societat i com s'han de comportar per no deslligar-se de l'ortodòxia cristiana. No s'interessarà per l'art pròpiament dit, sinó per tot allò que pot ser utilitzat en funció d'una tasca merament apologètica. I ell n'és perfectament conscient. Per això parla, en una carta a Jaume Collell —citació prou coneguda—, de «la conveniència, al meu entendre, de fer més de lo que avui en diem propaganda, ço és, propagació viva, moure els esperits, *seminació*, és dir, l'operació tranquil·la de tirar els gèrmens saludables en temps i llocs a propòsit perquè *in tempore suo* donguin el fruit saludable».³⁵ En els seus escrits sobre estètica no parteix de qüestions estrictament artístiques, sinó dels principis de la filosofia escolàstica per tal d'aplicar-los a l'ètica del creador. Més que un filòsof que teoritza sobre el fet artístic, esdevé, en realitat, un polemista que es preocupa que quedin ben clares aquelles idees que ideològicament li interessen per tal de defensar una determinada concepció de l'art i rebutjar les altres. Només desenvolupa certs aspectes, i manipula allò que no li és útil. Per això els seus textos són repetitius i, segons Castellanos, caracteritzats per «l'aire que tenen de lliçó de teologia apresat al seminari».³⁶

La idea central del seu pensament estètic —gairebé exclusiva— és la defensa de l'art cristià com a únic possible. L'activitat artística ha de tenir una finalitat religiosa —fins i tot apologètica— i, per tant, no pot quedar desconnectada de la moral. Es refusa, doncs, l'autonomia de l'estètica, l'art que té valor per ell mateix, cosa que suposa un retorn a la tradició pre-kantiana i als plantejaments escolàstics de sant Tomàs. Aquesta «estètica apologètica» implica automàticament la negació del materialisme i del positivisme, d'una banda, perquè s'aparten del

casc Viver. La llista segurament s'ampliaria si s'identifiqués el 100 % dels autors en catàleg. Encara que no hi participin directament, hi ha referències directes, també, a d'altres capellans «de pes»: el canonge Collell, mossèn Clascar o mossèn Bové, que dona la interpretació de Lluïl que serveix de base a la que en fa el grup. I si amb això no n'hi ha prou, publiquen textos de sants (sant Dionís Areopagita i santa Brígida) o beats (Ramon Llull i Josep Oriol).

34. Joan ALZINA Y MELIS, *De la altra banda de la mar*, «Catalunya», 1, núm. 6 (31-III-1903), ps. 241-245.

35. Jaume COLLELL, *Dulcis amicitia* (Vic 1926), p. 192. La carta és del 6 de desembre de 1886.

36. Jordi CASTELLANOS, *Raimon Casellas i el Modernisme*, 1 (Barcelona 1983), p. 208. Alfred Badia, no tan crític, parla d'«una mena de franciscanisme estètic»: *Sobre l'estètica del doctor Torras i Bages*, «Ariel», 1, núm. 6 (octubre de 1946), p. 89.

cristianisme, i de l'espiritualisme heterodox —qualificat implícitament com a «modernista»—, de l'altra. Els atacs contra el Modernisme són directes i frontals, però, en el fons, igual com passa a «Catalunya», es restringeixen a aquelles tendències considerades «perilloses».

Tota aquesta concepció de l'art és la que arriba fins als grups de joves intel·lectuals vinculats a sectors confessionals. I, entre ells, evidentment, el de Carner. Es pot parlar de Torras i Bages com a gran ideòleg del grup. Si més no, és ell qui, claríssimament, posa les bases a partir de les quals Carner i els seus poden anar definint uns criteris de selecció inspirats en l'ortodòxia del cristianisme conservador, malgrat que se superi l'arrel, encara força vuitcentista, dels plantejaments del bisbe. Fortià Solà parla, concretament, d'«influència doctrinal».³⁷ «Per això jo sembro —dirà Torras i Bages— la meua petita llavor en el fèrtil camp de la vostra joventut, esperant que, com la llavor de la paraula evangèlica, ha de néixer, créixer i fer-se arbre poderós».³⁸

«Catalunya» publica tots els escrits teòrics del bisbe sobre qüestions artístiques. El núm. 31-32 li és dedicat íntegrament.³⁹ Només hi manca la pastoral *La única eficacia (contra la pseudomística literaria)* —text d'una claredat meridiana per entendre les seves idees estètiques, on s'enfronta obertament a «els nostres modernistes»—, que ja havia estat publicada en el núm. 26. I la influència no es constata únicament en les pastorals, articles i discursos esmentats. Es pot verificar també en la col·laboració directa dels membres més destacats de la redacció: Carner, Bofill⁴⁰ i, sobretot, Alzina i Melis, que és qui en palesa més a flor de pell el mestratge.⁴¹

No és d'estranyar, a partir d'aquí, la vinculació existent amb el Cercle Artístic de Sant Lluc, associació de la qual el prelat havia ocupat la consiliaria i que, no per casualitat, fou seu de la redacció de la revista durant un quant temps. Lluís Via ja diu el 1903 que «Catalunya» «ve a representar en las lletras lo qu'en las arts representa'l Círcul de Sant Lluch».⁴² Joan Llimona, que hi col·labora per voluntat explícita de Carner i que més endavant esdevindrà director artístic

37. Fortià SOLÀ, *Biografia*, dins J. TORRAS I BAGES, *Obres completes*, II (Barcelona 1935), p. 38.

38. Fragment de la dedicatòria que escriu a l'inici de l'edició de *Consideracions sociològiques sobre el regionalisme* (1893) (*ibid.*, VIII, ps. 11-12).

39. S'hi publiquen sis dels seus papers: *Discurs llegit en lo certamen catalanista de la joventut catòlica de Barcelona l'any 1892* (a l'original consta que el discurs és del 1902, data errònia); *De la fruïció artística. Reflexions sobre sa naturalesa, causa, condicions y finalitat; Del infinit y del límit en l'Art; Discurso leído en la Academia Provincial de Bellas Artes de Barcelona, en la Sesión inaugural celebrada el día 27 de Diciembre de 1896; Del verb artístich (comentari de Sant Tomàs) i Parlament fet a la festa dels Jochs Florals de Barcelona de 1899*. Un monogràfic com aquest és la prova més clara de la influència de l'autor en el grup. A més, no n'hi ha d'altre amb les mateixes característiques. Senyal que se li dona una importància preponderant.

40. Carner reconeix que el seu interès per Lluís —ben manifest a la revista— prové de la lectura de *La tradició catalana*. Bofill hi publica algun article de caire religiós: *La cadena*, «Catalunya», I, núm. 15 (15-VIII-1903), p. 97. Tant l'un com l'altre, amb motiu de la mort del bisbe, confessaran el mestratge rebut: Bofill a la conferència feta el 4 de març de 1917 a Vic i publicada a «Revista de Vich», Carner en el poema *La deixa*, publicat a «La Veu de Catalunya», i, fonamentalment, en l'article *La potència de son verb*, a «Vida Cristiana», II, núm. 13 (quaresma de 1916), ps. 204-205.

41. Quan parla, per exemple, de la necessària relació art-religió, il·lustra els seus raonaments amb citacions directes del bisbe, a qui qualifica de «fonamentador filosòfic del catalanisme» (*Discurs...*, p. 5). És prou significatiu, també, l'article *Art pera Tots*, publicat en el núm. 24.

42. «Joventut», IV, núm. 156 (5-II-1903), p. 102. Lluís Via, per error, relaciona les arts amb la revista i les lletres amb el Cercle. L'esmena, per tant, és vàlida.

d'«Empori», és el pont per a l'enllaç i el model per antonomàsia —amb Joaquim Vayreda— del que, segons ells, hauria de ser un artista pictòric.

El tractament que es dona a qüestions polítiques i socials,⁴³ així com la ideologia que s'hi entreveu, són els camins que condueixen cap a una determinada concepció del catalanisme. L'«ample esperit català» amb què es presenta la revista en la *Salutació* del núm. 1 s'anirà concretant de mica en mica en unes opcions determinades. Són aquests els anys que Carner arriba fins al catalanisme polític. Bàsicament amb motiu de l'entrada a la universitat i de la coneixença de Prat de la Riba.⁴⁴

Els textos on les idees polítiques i socials de la revista queden més clares són les *Converses de n'Olaquer Recó*, publicades el 1905, diàlegs en els quals Carner dialoga amb el seu *alter ego* sobre temes d'actualitat. Les opinions del Carner autor s'identifiquen amb les dels dos interlocutors i normalment les converses es converteixen en un «monòleg» a dues veus on la discrepància de parers acostuma a ser utilitzada per tal que un dels dos pugui anar plantejant qüestions, de manera que l'altre s'estengui en les respostes. Sense oblidar la possibilitat que això proporciona de «fer literatura» i de distanciar-se respecte al tema exposat, trets prou representatius del tarannà literari de l'autor. L'objectiu prioritari d'aquesta sèrie de converses és l'anàlisi de les diverses opcions polítiques existents a l'època per tal de seleccionar la més «legítima». Sempre partint de l'enllaç —considerat inqüestionable— entre catalanisme i cristianisme.⁴⁵ En total se'n publiquen cinc, i els temes són els següents: *Unió Catalanista* (núm. 37), «*El Poble Català*» (núm. 38), «*La Veu de Catalunya*» (núm. 39), *Comitè de Defensa Social* (núm. 41) i *Republicanisme federal* (núm. 43). L'estudi individualitzat de cada una d'elles —algun dia caldrà fer-lo atès l'interès dels textos— permetria d'arribar a deduccions força interessants. Em limito a exposar les conclusions d'una lectura detinguda:

a) El 1905 el puritanisme apolític i el patriotisme romàntic ja no tenen cap sentit. La Unió Catalanista, útil i respectable en altre temps, ha quedat fora de lloc. Per a Carner, els veritables representants d'allò que en un principi simbolitzava la Unió, i que al mateix temps han sabut adaptar-se als nous temps, són els joves escindits que han fundat «*La Veu de Catalunya*». O sigui, la Llaga: «Exint de l'Unió tots els elements joves, actius, vibrants, se constituïa d'una banda l'host furiosa y aixordadora qu'havia d'anar al triomf, y d'altre banda l'Unió romanien plena d'un sagrat silenci, favorable als himnes, als auguris y als gestes gayrebé sacerdotals.»⁴⁶

b) Malgrat que s'hagi justificat la sortida de la Unió amb l'argument de la necessària modernització, Carner no veu amb bons ulls la nova escissió produïda pel grup d'«*El Poble Català*». De veritable catalanisme —dirà ell— només n'hi ha un —el seu, és clar—, perquè existeixen uns principis que li són inherents i als quals no es pot renunciar: la fe i la tradició. La ruptura —sempre segons Carner— no és problemàtica. Fins i tot clarifica el panorama. Només es tracta de col·locar-se entre els «bons», els que entraran en el regne dels cels —les paraules

43. Una de les finalitats de la revista, segons nota de la redacció, és «tractar qüestions polítiques y socials al costat de las literàries» («*Catalunya*», I, núm. 13, 15-VII-1903, p. 9).

44. *Vid.* A. MANENT, *op. cit.*, especialment les ps. 84-86. També J. CASTELLANOS, *art. cit.*, p. 48.

45. El mateix «Olaquer» ho constata, ni que sigui de manera irònica: «Amich Carner, a mi no m'sab greu res de lo que passa, perquè sé qu'el Catalanisme és un continuu prodigi; y per lo tant DÉU S'EN CUYDA» (*Converses...*, «*Catalunya*» III, núm. 37, 15-I-1905, p. 9).

46. *Ibid.*, p. 8.

són pràcticament textuais— i seuran a la *dreta* del Pare. Aquells que no s'integrin que no es queixin després, quan siguin automàticament marginats: «La causa catalanista ha d'ésser neta per respecte a Déu; Jesús no vol l'unió dels homes, sinó que'ls bons se separin dels demés.»⁴⁷

c) L'admiració envers Prat de la Riba és incondicional i ditiràmica: «Quin home! És un polítich continuu (...) En Prat és un lluytador fi, invisible y seguit. Quan en Prat vol atravessar un mur, posa l'enginy de guerra aprop del obstacle, y cau una pols molt lleu, que fins és bonica de veure voleyar. Però quan us en adoneu, la pedra no hi és. D'aquexa manera dolça y maliciosa ell ha traspasat montanyes, ha enfondit pous, y ¡oh miracle! ha obert sepulcres (...) L'obra d'En Prat és gloriosa.»⁴⁸ Ell és l'escollit —l'«ungit»— per tal que els catalanistes —que han de ser, per definició, conservadors i cristians— el segueixin. Qualsevol altra posició és errònia. En definitiva, des de «Catalunya» es va potenciant ja un dels punts bàsics del pensament noucentista: la idea de l'intellectual al servei del partit. La personalització en Prat és total, senyal inequívoc que la tasca d'aglutinació depèn d'ell molt directament.

d) Pel que fa a d'altres posicions de les considerades errònies, Carner es refereix a dos casos concrets: el republicanisme federal i l'integrisme de caire obertament reaccionari a la *dreta* de Torras i Bages. El primer es personifica en Pi i Margall, i el segon en el Comitè de Defensa Social d'Alexandre Pons i Serra. Pi i Margall esdevé un dels caps de turc de la ironia carneriana. El rebuig és directe i sense matisos. Els republicans són massa radicals i obliden que el cristianisme és el principi a partir del qual es configura la societat. Els plantejaments progressistes, en general, i els republicans, en particular, no segueixen aquest model secular sinó un altre, considerat vulgar, per la qual cosa no són vàlids. Ja d'entrada se'n fa la caricatura: «Quina misèria, els republicans federals! La llur democràcia se compona de la Font del Gat, en Serafi Pitarra, el clavell a l'orella y el cigaló a la mà, el renech, el gargall, les fontades bèsties, els coros de Clavé, *la Paula y les mitjes...*»⁴⁹ El Comitè de Defensa Social no té cap raó de ser. Segons Carner, només hi ha dues energies socials cristianes a Catalunya: el catalanisme i el carlisme. La primera, moderna i actual; la segona, retrògrada o a punt de perdre el caràcter confessional. El Comitè es vol situar entremig simplement com a grup de pressió i, per tant, no passa de ser un organisme merament folklòric: «Són gent excelentíssima, relligiosa, caritativa, integèrrima; me complasch en assegurarli. Y precisament per això s'han hagut de cercar un entreteniment ben inofensiu, ben honest i ben quietet. Y han triat axò de fer un Comitè qu'en el fons consisteix en jugar al dòmino y beure axarop. ¡Pobra gent! No fan mal a ningú. Les seues cares són tranquiles. Trian ponents, comissions y subsecretaris. "Fan junta", com el de *Mossèn Janot*; "fan jochs", com els habitants de *Canprosa*. Són gent bona y sense esma. Ells comprenen vagament la seua inutilitat, però la seua inutilitat els hi és dolça.»⁵⁰

47. *Converses...*, *ibid.*, núm. 38 (30-I-1905), p. 8.

48. *Converses...*, *ibid.*, núm. 39 (15-II-1905), ps. 5-6.

49. *Converses...*, *ibid.*, núm. 43 (15-IV-1905), p. 5. Fins i tot s'arriba a afirmar, en un to ben carnerià, que la seva activitat no és altra cosa que la sublimació d'un defecte físic: ser baixet. «En Pi y Margall era un home sentencios y pedant. El seu treball fou analítich y mesquí. Els seus ulls eran més frets que les seues ulleres. May cap home ha tingut el cervell tan estret y tan acadèmich. Era infinitament més tancat qu'un conservador. Com gayrebé tots els estoychs era una gran egoista. La seua *virtus* romana tenia el següent origen: com qu'en Pi y Margall era un home petitó necessitava aqueix pretexte per estirarse» (*ibid.*, p. 6).

50. *Converses...*, *ibid.*, núm. 41 (15-III-1905), ps. 7-8.

Amb les cinc converses no s'exhaureixen pas totes les possibilitats de selecció. Al llarg de la revista es van criticant altres opcions, la qual cosa ajuda a completar el panorama. D'una banda, l'obrerisme i l'anarquisme. La consciència de classe fa que únicament s'accepti el to paternalista a l'hora de parlar de qüestions obres: «No n'hi hauria de conflicte —diu Alzina i Melis— si tenguessen més caritat els de dalt y més paciència els de baix.»⁵¹ De l'altra, el lerrouxisme. Ja el 1901, des de «Montserrat», Carner qualifica Lerroux i Blasco Ibáñez com a «mamar-ratxos y figurons de pega».⁵² I a «Catalunya», com en qualsevol òrgan mínimament catalanista, la fòbia persisteix.⁵³

La selecció entre allò que ofereix el Modernisme

La relació de «Catalunya» amb el Modernisme és l'aspecte fonamental que cal tenir en compte en l'anàlisi. Per entendre-ho, cal partir de dues idees prèvies. D'una banda, la voluntat de fomentar un determinat ideari, la qual cosa justifica el procés eclèctic que s'estableix —típic en la formació de tota ideologia— i que en el cas de «Catalunya» s'efectua a partir de la tradició existent, tant la clàssica, com la del segle XIX, com la més immediata: la modernista. Per un altre cantó —segona idea—, cal pensar que la revista es publica en uns anys durant els quals el Modernisme ha aconseguit un mínim assentament en la vida cultural catalana, per la qual cosa difícilment se'n pot prescindir. D'aquests dos fets esmentats en sorgeix una conseqüència immediata: la tria selectiva pròpia de tot sincretisme té el Modernisme com a punt de partida. No únic, però sí bàsic. Per tant, se n'assimila allò que interessa per potenciar-ho i se'n rebutja tot el que no és útil. Queda clar, doncs, d'entrada, que «Catalunya» no s'ha de definir per oposició a res. El que passa és que des de la revista es comença a fomentar un concepte restringit de Modernisme en què el valor semàntic del terme varia (o almenys es redueix), i això fa que es desprestigiï. I el procés no és pas exclusiu, sinó que prové de l'interior mateix del moviment.⁵⁴ Des de «Catalunya», «Montserrat» o d'altres revistes, però, es juga amb aquest concepte restringit amb una determinada finalitat. Es vol potenciar una visió deformada d'allò que realment és el Modernisme, visió que, no cal dir-ho, insinua ja el tractament que el Noucentisme dona a la qüestió. Només és modernista allò que es rebutja i, en canvi, no es té

51. Joan ALZINA Y MELIS, *Instrucció y educació*, «Catalunya», I, núm. 15 (15-VIII-1903), p. 137. La premsa obrera, en canvi, no resisteix cap mena de mirament. Quan Pujulà i Vallès —amb qui Carner manté dures disputes— es fa càrrec el 1903 de «Llevant», setmanari que s'autodefineix com a catalanista i obrer, des de «Catalunya» se'n traça immediatament la caricatura crítica:

«UNGLAS BRUTAS — Hi ha uns quants catalanistas que publican un periòdich trevallador. Y hi emplen paraulas com "tifas" y "bacons". Oh esquisida educació del obrer! "Bacons" y "tifas"! Nosaltres sanglotem en silenci. Mes V. Català n'ha defallit d'amor» (*Actualitats*, «Catalunya», II, núm. 27, març de 1904, p. 566).

52. «PLAUTUS» [J. CARNER], *Al aguayt (crònica literaria)*, «Montserrat», IV, núm. 12 (30-VI-1903), p. 167.

53. *Vid.*, per exemple, *Actualitats*, «Catalunya», I, núm. 10 (30-V-1903), ps. 475-476. Sense citar-lo directament, es ridiculitza Lerroux, el qual és vist com a personatge grotesc i ridícul.

54. L'assentament en el tombant de segle és el que provoca —donades les característiques peculiars del moviment— el conflicte en l'ús del terme. *Vid.*, per exemple, Xavier VIURA, *Las novas corrents*, «Joventut», III, núm. 110 (20-III-1902), p. 187. Joan-Lluís Marfany analitza a bastament el problema a *Sobre el significat del terme «Modernisme»*, dins *Aspectes...*, op. cit., ps. 35-60.

en compte que moltes de les coses que s'accepten continuen estant-hi vinculades. La concepció restringida no consisteix en una simple assimilació a decorativisme o a decadentisme, sinó que més aviat es fonamenta en la identificació amb certes actituds progressistes i rebels contra la societat establerta. Pensem que el Noucentisme tendirà bàsicament a solucionar el conflicte artista-societat, tan propi d'aquests anys. Aquesta visió deformada d'allò que ells entenen per Modernisme pot conduir-nos a interpretacions errònies a l'hora d'estudiar la relació existent i, en el fons, a l'hora de fixar un camí per a la interpretació dels orígens del Noucentisme. Els objectius de modernització i la voluntat de renovació i posada al dia, principis bàsics de l'actitud finisecular, no desapareixen pas. Es perfilen, però, uns camins diferents per arribar-hi, camins que —com s'entreveu del tractament donat a la figura de Prat de la Riba— s'expliquen a partir del lligam amb el poder. Joaquim Molas, a propòsit del *Llibre dels poetes* de Carner (1904), utilitza el mot «Modernisme racional», que —diu—, «sense deixar d'ésser un veritable Modernisme, n'accentua alguns dels aspectes, n'oblida d'altres i, en definitiva, insinua ja unes noves propostes i actituds».⁵⁵ I Jordi Castellanos —tal com ha quedat reflectit— parla de «Modernisme *diferent*».⁵⁶ No s'ha de cercar, doncs, la confrontació directa, sinó la selecció i el consegüent rebuig d'elements concrets.

Nombrosos exemples són il·lustratius del plantejament exposat. Només cal fixar-se en la coneguda definició que es dona a la secció d'*Actualitats*, ja en el núm. 2, tot parlant del tema del sonet: «Modernista, nom que s'aplica en moltes botigas al gènere dolent per veure si passa.»⁵⁷ És un exemple de com la ironia i el joc de llenguatge poden utilitzar-se per tal de desacreditar alguna cosa. En el fons, però, la definició s'encabeix en un article on es fa la defensa d'un arbitrarisme que no s'allunya pas del de poetes com Zanné o Alomar. Clarament s'ha reduït el significat del terme per tal d'anomenar allò que no interessa. En altres moments es fan usos semblants del mot. Per exemple, Emili Vallès —amagat darrera el pseudònim de «R. Simón y Brunet»—, quan no sap com qualificar un pianista barceloní i no vol comprometre's gaire, se'l treu del davant anomenant-lo «modernista»: «De pianistes grossos diuen que n'hi ha tres a Barcelona. Aquets tres nosaltres els classificariam dihéntloshi, el pianista clàssich, el pianista romàntich y el pianista... a n'aquell com li direm?... diguemli modernista.»⁵⁸

O el comentari, també d'Emili Vallès, a propòsit de la publicació de *Corpus Christi* de Verdager: «No'ns cal fer d'aquexes quatre poesies una crítica que estaria ben fora del seu lloch, y n'hi haurà prou y massa sols fent notar que en elles no s'hi trova a faltar la volada del mestre, y que aquest s'hi complau a estones en ensajar certes formes d'estructura que, enmatllevant un mot al diccionari de vulgaritats qu'are s'istílan, ne podríam dir *modernistes*.»⁵⁹ S'associa Modernisme amb vulgaritat, igual com en la primera de les dues citacions anteriors. L'abast del mot queda també reduït a «certes formes d'estructura» i prou. En

55. Joaquim MOLAS, *art. cit.*, p. 27.

56. J. CASTELLANOS, *art. cit.*, p. 49.

57. *Actualitats*, «Catalunya», I, núm. 2 (30-I-1903), p. 89.

58. «R. SIMÓN Y BRUNET» [Emili VALLÈS], *Música*, «Catalunya», I, núm. 5 (15-III-1903), p. 223.

59. E[mili] V[ALLÈS], *Llibres*, «Catalunya», I, núm. 12 (30-VI-1903), p. 574. Verdager, és clar, queda fora de tota culpa. Amb el ressò de la seva mort recent, ell és, abans de tot, la personificació del prestigi heretat, el símbol de la tradició del segle XIX. Vegeu, si no, l'article de Bofill *Catalunya i en Verdager*, on se'l presenta com a model de poeta català que aconsegueix el lligam amb el poble i amb la terra que el sustenta («Catalunya», I, núm. 11, 15-VI-1903, p. 509).

aquest mateix sentit cal entendre la reproducció que es fa de l'article *Sobre el modernismo* de Miguel de Unamuno.⁶⁰ Per als redactors, el catedràtic de Salamanca no és altra cosa que un model de pedanteria, i els atacs contra la seva persona acostumaran a ser furibunds.⁶¹ En canvi, se li publica aquest article precisament perquè és una mostra de desprestigi del terme. No per res més.

El Modernisme ha anat creant una sèrie de tòpics que han arribat a estandarditzar-se. La crítica irònica efectuada des de «Catalunya» se cenyeix moltes vegades a aquests aspectes més externs. És una altra manera de restringir el concepte. En aquest sentit, l'article més curiós —a part diverses notes anònimes de la redacció—⁶² és el que publica Francesc Viver —vinculat al grup de Carner a través del contacte que s'estableix amb «Vida» de Girona— amb el títol de *La redacció de «L'Esprit»*, on es fa una paròdia caricaturesca del funcionament d'una revista de caire progressista i rebel, els dos elements inassimilables.⁶³

En bona part, aquells autors que literàriament actuen com a models bàsics per a la revista són gent vinculada al Modernisme. També sovint aquells que són considerats com a antimodels. El criteri ideològic de selecció és el que justifica la tria. No és menys cert, però, que igualment s'exclou tot allò que no assoleix una mínima qualitat literària o que no respon a una orientació estètica determinada (la qual, tot sigui dit de passada, s'explica gairebé sempre en funció d'una ideologia prèvia). El 1908, a «Empori», Carner publica l'article *De l'acció dels poetes a Catalunya*, un dels seus textos teòrics més importants⁶⁴ i molt útil per confirmar tot allò que ja es perfila a «Catalunya» entre el 1903 i el 1905. S'hi divideix la poesia catalana en tres períodes. A partir de l'anàlisi de cada un i dels lligams existents van sortint els poetes que per a ell són fonamentals. L'etapa d'on es poden deduir més coses és la tercera, la que Carner anomena «normal, civil, ideal» i que, segons ell, es caracteritza per la creació de molts corrents i estètiques diverses i per la tendència a una llengua literària única. Els models que proposa com a representatius són: Joan Maragall, Emili Guanyavents, Claudi Planas i Font, Miquel Costa i Llobera, Joaquim Ruyra, Guillem A. Tell i Lafont, Joan Alcover, Miquel dels Sants Oliver, Jeroni Zanné i Gabriel Alomar. Significativament, Carner no parla de Modernisme per tal de fer referència a uns autors que, pràcticament tots, hi estan poc o molt relacionats. Davant una llista com aquesta hom s'adona que s'està fent una selecció estricta d'entre allò que el moviment ofereix. La tria permet constatar una sèrie de coses:

60. Miguel de UNAMUNO, *Sobre el modernismo*, «Catalunya», III, núm. 42 (30-III-1905), ps. 55-57.

61. Ja en la presentació de l'article esmentat diuen que el reproduïxen «com esclatant exemple de la imbecil pedanteria de gorguera de D.M. Unamuno» (*ibid.*, p. 55).

62. *Vid.*, concretament, la del número 17, p. 235, i la del número 3, p. 136.

63. Francisco VIVER, *La redacció de «L'Esprit»*, «Catalunya», I, núm. 14 (30-VII-1903), ps. 64-68. L'escrit conté prou al·lusions com per constatar que mossèn Viver s'està referint molt directament a «L'Enderroch» gironí.

Aquest tipus de crítica irònica als aspectes externs del moviment lliga perfectament amb l'article *Els minúsculs* que Carner publica el desembre de 1901 a «Universitat Catalana» i on s'arriba a la conclusió que l'esnobisme ridícul i estereotipat s'allunya del que en realitat ha de ser un veritable intel·lectual. Amb constatacions com aquesta, Carner i «Catalunya» no queden pas tan lluny d'allò que Jeroni Zanné afirmava el 1901 des de les pàgines de «Joventut» a propòsit dels intel·lectuals catalans que estan al dia de tot pel sol fet de llegir el «Mercure» de París (em refereixo a l'article *Els erudits a lo «Mercure»*, publicat en els números 73 i 74).

64. Joseph CARNER, *De l'acció dels poetes a Catalunya*, «Empori» II, núm. 9 (març de 1908), ps. 88-91; II, núm. 10 (abril de 1908), ps. 122-125; II, núm. 12 (juny de 1908), ps. 202-206.

1. La defensa de la tradició mallorquina.
2. La valoració d'aquells poetes propers a una estètica arbitrària i defensors del sonet.

3. La incorporació de Ruyra com a model de poeta (precisament s'alludeix a *Marines i boscatges*, obra estrictament narrativa).

4. La inclusió de Planas i Font —amic personal de Carner—, un dels autors que estableixen el lligam entre el simbolisme i els jocs florals i que per tant n'intenten la renovació.

5. El reconeixement del prestigi de Maragall: ell és l'iniciador de la nova etapa.

A «Catalunya» s'estan fixant les lleis que una mica més endavant possibilitaran una tria com aquesta. D'entre tots els poetes enumerats, els que la revista pren com a model i que, per tant, mereixen un estudi més aprofundit són Maragall, Ruyra i els mallorquins. I, d'entre els quatre mallorquins, Costa i Llobera i Alomar. La resta de poetes citats no tenen una importància tan rellevant. De tots ells, però, es publiquen coses i força, amb l'única excepció de Jeroni Zanné, massa vinculat a «Joventut», revista que en aquests anys manté una viva, dura i constant polèmica amb Carner i el seu grup.⁶⁵

Joan Maragall és l'autor que més publica a «Catalunya», deixant de banda els membres més significatius del grup promotor. A part el prestigi assolit, els motius que n'expliquen l'acceptació són: a) El conservadorisme del poeta, sobretot en aquests anys. b) El respecte cap a la institució dels jocs florals. c) La conformitat amb Torras i Bages, de qui Maragall comenta, a començaments de segle, gairebé totes les pastorals.⁶⁶ d) El fet que sigui una època d'apropament a la Lliga i de bona relació amb la burgesia.⁶⁷ e) La defensa que havia fet del predomini de la poesia sobre els altres gèneres (l'article *Sobre novelas*, reproduït en el número 1, no és altra cosa que la constatació d'aquesta primacia).

Maragall esdevindrà el prototipus de poeta, més per la seva personalitat carismàtica que no pas per la seva obra. A «Catalunya», el respecte al prestigi de la pàtem es constata en diversos moments. L'exemple més clar és l'homenatge que se li organitza per tal de publicar en volum alguns dels seus articles al «Diario de Barcelona» en el moment que deixa de col·laborar-hi. No es pot afirmar que s'arribi a fer una utilització ideològica de la figura del poeta ni que se'n doni una imatge distorsionada. Això no vol dir que Carner i els seus no se'n distanciïn estèticament. En pocs casos ho constaten, però sí en suficients com per corroborar-ho.⁶⁸

El cas de Ruyra és lleugerament diferent. Dos motius en justifiquen l'acceptació: per un cantó, el conservadorisme catòlic i el seu concepte d'art lligat a la

65. La baralla és molt violenta i plena d'atacs personals. L'enfrontament és molt semblant al que a partir del 1906 hi haurà entre «La Veu de Catalunya» i «El Poble Català», quan «Joventut» s'hagi autoanulat i la majoria dels components del grup de Carner es vagin introduint en el diari de la Lliga. I sense menysvalorar la polèmica que existia també entre el setmanari i «La Veu». És més significativa, però, la que sosté amb «Catalunya» i Carner. Demostra, també en aquest cas, que ja amb anterioritat al 1906 van quedant clares les posicions dels futurs noucentistes.

66. F. SOLÀ, *op. cit.*, iv, ps. 38-42. Joan-Lluís Marfany estudia de manera una mica interpretativa aquesta bona relació a *Aspectes...*, ps. 154 i ss.

67. La revista l'inclou, per exemple, a la llista que els redactors s'imaginen per a un utòpic govern catalanista a Madrid: *Actualitats*, «Catalunya», i, núm. 14 (30-vii-1903), p. 85. El ministeri que reserven per a Maragall és el d'instrucció pública.

68. Una mostra la tenim en les discrepàncies a propòsit de la versió de *La Margarideta* del *Faust* (*Informació*, «Catalunya», ii, núm. 28, abril de 1904, p. 157). Maragall no s'escapa tampoc de la fina ironia. I és que, de fet, no se n'escapa ningú.

moral (alguns dels poemes publicats són gairebé apologetics); i, per l'altre, la possibilitat d'oposar-lo a la narrativa «mascla» i «feréstega» de tradició modernista.⁶⁹ Aquesta reivindicació serà fruit, sobretot, de l'estil i el domini del llenguatge, dos elements centrals de l'estètica que el grup potencia (els mateixos que permetran que Ruyra sigui un dels pocs punts de referència acceptables per als narradors noucentistes). A diferència del que vèiem en Maragall, en Ruyra es pot parlar de mestratge, però també d'utilització: se'n fa una determinada lectura, es dóna preponderància a aquells aspectes que convenen i s'utilitza la seva narrativa per tal de confrontar-la a la que estèticament no és idònia. Només cal fixar-se en el comentari elogiós que «Catalunya» fa de *Marines i boscatges*, llibre exemplar segons Carner, del qual es ressalten una sèrie de coses molt concretes: la contraposició a Víctor Català i a Apelles Mestres (dos dels antimodels); el treball lingüístic, fins al punt de considerar l'obra com «el gran esplendor de la nostra llengua»; «el més pur fonament cristià», que fa que Ruyra constitueixi una mena de Santíssima Trinitat juntament amb Torras i Bages i Gaudí; i la constatació final que «és un home superior a tots nosaltres».⁷⁰

Costa i Llobera o Alomar⁷¹ importen com a poetes, però també —i més encara— pel fet de ser mallorquins. A Mallorca —i aquest és un aspecte prou suggestiu com per merèixer una anàlisi detallada que ara no és possible— es pot afavorir —o crear, si convé— una tradició autòctona vàlida per ser oposada a aquella altra que no és del tot escaient. En la poesia mallorquina del moment troben uns elements que per a ells són acceptables estèticament (arbitrarisme, classicisme, mediterranisme...), però on, generalment —i, en aquest sentit, molt significativament, Alomar seria atípic—, s'amaga el característic rerafons ideològic conservador basat en la tradició cristiana. Al darrera de tot, és clar, Ramon Llull, el qual, utilitzat convenientment, és la figura ideal que permet aduir que la idea de catalanitat del present —un cert catalanisme, en definitiva— s'ha de justificar a través de la història i la tradició.⁷² Es dóna així un significat concret al concepte, fins llavors vague, d'«escola mallorquina» —el mateix significat que potenciarà el Noucentisme— per tal d'atribuir-li el matís semàntic convenient i adaptar-lo com a mot vàlid per aglutinar uns poetes que en principi no tenen consciència de grup —ni molt menys d'escola—, i acreditar d'aquesta manera l'origen comú —la tradició— de la colla de poetes propers a Carner que, encapça-

69. Veuen en Ruyra la possibilitat de potenciar un tractament «blanc» de la realitat i oposar-lo al «negre» de gent com Víctor Català, cosa que suposa, però, una lectura incompleta de Ruyra pel fet que darrera d'aquest «realisme blanc» i de la barrera que imposa la moralitat s'endevina tot un món, també negre, on s'entreveuen les veritables temences de l'autor.

70. *Informació*, «Catalunya», II, núm. 25 (gener de 1904), ps. 117-118. «Tots formàvem rotllana de devoció al volt del nostre Joaquim Ruyra», afirmarà Emili Vallès trenta anys després, perfectament conscient del mestratge rebut (*Vid.* «Presència», VII, núm. 299, 3-iv-1971, p. 16). L'article és del 1935.

71. Es podria incloure també Miquel dels Sants Oliver i Joan Alcover, però els dos citats són els més significatius. A part tenim Joan Rosselló, que —ben segur— és qui va possibilitar el contacte entre Carner i la intel·lectualitat de l'illa. Sense oblidar Joan Alzina i Melis, natural de Capdepera.

72. Per això Llull esdevé una mena de símbol indiscutible, el model per excel·lència: «Que may puga avergonyir-se de vosaltres aquell immortal Ramon Llull qu'és el patriarca suprem de la nostra Literatura» (Miquel COSTA Y LLOBERA, *Discurs presidencial*, «Catalunya», II, núms. 33-34, setembre-octubre de 1904, p. 11). És el discurs com a president del consistori dels Jocs Florals de Palma del 1904. L'exemple més clar de la valoració que es fa del beat mallorquí el tenim a l'article *Benvingut sia el beat Ramón Llull entre nosaltres*, publicat per Carner: «Ramon Llull se surt de les classificacions y els anàlisis que fan els homes. És la flor d'una rassa» («Catalunya» I, núm. 24, 30-xii-1903, ps. 556-560).

lats per Miquel Ferrà, giren al voltant de revistes com «Mitjorn» o, més tard, «Almanac de les Lletres» i, sobretot, «La Nostra Terra». I «Catalunya» actuarà com a veritable plataforma per a la seva difusió al Principat —molt més que «Montserrat» — i també —per què no— per a la seva consolidació com a grup.

Si Costa i Llobera és, de tots aquests autors mallorquins, qui millor pot servir com a model —Carner parla de «l'alta pedagogia» del seu mestreatge,⁷³ Bofill el qualifica d'«educador poètic de la joventut catalana»⁷⁴ i «Catalunya» en publica nombroses col·laboracions—, Gabriel Alomar esdevé l'exemple més clar de com un d'ells pot ser manipulat per la gent de la revista amb un determinat rerafons. També se'l considera explícitament com a model.⁷⁵ I és que —tal com assenyala Marfany— va introduint, tot i que diferentment, els postulats de la futura estètica noucentista.⁷⁶ Les coses canviaran substancialment, però, quan les seves idees radicals, progressistes i de revolta afloren explícitament amb motiu de la conferència sobre *El futurisme* feta a l'Ateneu el juny de 1904. Automàticament començarà el distanciament:

«Ja sabíam qu'En Gabriel Alomar *daria la nota radical*, y verament és cosa pasmosa veure a nostre bon amich devingut revolucionari, un refinat en mànigues de camisa, un grech ab canana, un melodiós declamador fent udols (...) ¿Y com ha vingut l'esquisit poeta a exaltarnos el renech? Si aquí som al Pays del Makago! Li permetem a l'Alomar que s'endugui tots els nostres carreters numeraris y honoraris a Mallorca. És lo únich qu'ens sobra de Catalunya.»⁷⁷

«No res, amic Alomar: que'ns hem de fer d'axò que diu vostè,... com ho va dir?... “futuristes”! Doncs comptim entre'ls seus. Idò, quedem en que'm faig “futurista”. “Aviam” si l’“avenir” se dexarà “entendre” millor que'l present.»⁷⁸

A part Maragall, Ruyra, els mallorquins i els altres poetes citats per Carner en l'article del 1908, hi ha una sèrie d'autors —també propers al Modernisme— que són vistos amb bons ulls des de les pàgines de «Catalunya». N'hi ha d'estrangers (Wagner, Bjørnson, Maeterlinck, Ruskin, Verhaeren, Gabriel y Galán, etc.) i de catalans (Massó i Torrents, Manuel de Montoliu, Adrià Gual, etc.). Els autors estrangers que tenen cabuda a la revista són acceptats bàsicament per tres motius: perquè no són excessivament radicals, per simple actualitat o perquè ja han quedat integrats a una cultura burgesa convencional. La revista, per exemple, publica el 1903 *Amor i geografia* de Bjørnson perquè és l'any que l'acadèmia sueca li ha concedit el premi Nobel de literatura, es preocupa el 1905 per Gabriel y Galán en sumar-se als homenatges amb motiu de la seva mort prematura, o mostra interès per Ruskin a propòsit de la lectura que fan del tema de l'extensió universitària i l'educació dels obrers. El cas més significatiu és el de Wagner. No només editen el 1904 el *Tristany* i el *Tannhäuser*⁷⁹ —són les primeres traduccions en llengua catalana de les dues òperes i el primer cop que se'n publiquen acompanyades de l'exposició dels temes musicals, cosa que va motivar que a

73. J. CARNER, *De l'acció...*, p. 204.

74. Discurs amb motiu de l'homenatge a Costa que se celebra el 1906 a l'Ateneu.

75. «En Gabriel Alomar pot servirnos ben bé de mestre», dirà Eugeni d'Ors a *Pera epílech a uns articles d'en Gabriel Alomar*, «Catalunya», I, núm. 7 (15-iv-1903), p. 309.

76. *Vid.*, J. LI. MARFANY, *Gabriel Alomar, oblidat*, dins *Aspectes...*, ps. 253-265.

77. *Informació*, «Catalunya», II, núm. 29 (maig de 1904), p. 129.

78. *Ibid.*, p. 133. Tal com diu Jordi Carbonell: «Quan la dreta catalana confiava que Alomar serviria els seus interessos en feia l'elogi. Allò que fóra absolutament incoherent és que hagués continuat elogiant-lo quan defensava els interessos populars» (J. CARBONELL, *Notes sobre l'ideari de Gabriel Alomar*, «Randa», VI, núm. 10, 1980, p. 158).

79. *Vid. supra*, nota 14.

partir de llavors les de l'Associació Wagneriana també ho introduïssin—,⁸⁰ sinó que constantment fan referències elogioses al músic alemany i a les activitats que s'organitzen per difondre la seva obra. Wagner és símptoma de renovació. Defensar-lo és propugnar la modernitat de l'òpera alemanya davant la italiana.⁸¹ Això és el que fa el Modernisme en aquests moments i «Catalunya» no es queda enrera perquè no està pas en contra de la modernitat sempre que no faci trontollar els fonaments ideològics d'arrel burgesa. I, tal com diu Marfany, també la burgesia pot assimilar Wagner: «(...) la burgesia estava ben disposada a col·laborar en aquesta operació entronitzadora de l'art perquè, passada la primera etapa d'acumulació en massa de capital, li calia una forma de costum ostentós que alhora pogués aparèixer com a legitimador de la seva posició hegemònica dins la societat».⁸² El wagnerisme ja s'ha anat imposant a Europa durant el darrer quart del segle XIX, per la qual cosa parlar de Wagner durant els anys de la revista no suposa pas cap acte heroic ni d'enfrontament amb esperit de revolta a la cultura establerta. I en són perfectament conscients.⁸³

Els autors catalans vinculats al Modernisme i potenciat des de la revista són també els que mantenen posicions poc radicalitzades o, si més no, aquells que poden ser llegits d'una determinada manera. La valoració que es fa de Massó i Torrents —per cenyir-nos només a un exemple concret— és modèlica per veure com els redactors de «Catalunya» es preocupen per uns aspectes molt determinats d'un personatge i no per uns altres. Passa desapercebut el Massó més radicalitzat dels primers anys. En canvi, potencien la imatge de l'erudit que estudia l'obra dels clàssics catalans medievals o que dirigeix la «Revista de Bibliografia Catalana». I com a màxim hi ha alguna referència al Massó narrador amb motiu de la reedició dels *Croquis pirinencs*. En tot cas, quan es publica un Massó crític i compromès es fa en relació amb un tema que «Catalunya» pot assumir perfectament: les rèpliques a Menéndez Pidal en defensa de l'autonomia de la llengua catalana davant la castellana.

De la mateixa manera que, per motius diversos, uns autors són ponderats, també n'hi ha d'altres de durament criticats. És el cas —per citar dos noms estrangers que tingueren en aquests anys una influència decisiva— de Nietzsche i Carducci. Tant l'un com l'altre tipifiquen uns actituds de rebellia que queden gairebé a les antípodes d'allò que postulen els redactors de «Catalunya». D'aquí l'article de mossèn Baranera, reproduït d'«El Correo Catalán», que no és sinó una forta diatriba contra els dos escriptors, sobretot l'italià: «Llevat en Frederick Nietzsche, jo no sé si hi ha hagut cap més literat modern que professés contra'l cristianisme un odi més pregon que en Joseph Carducci.»⁸⁴ L'argument únic, l'odi

80. Sobre aquest tema, la polèmica existent i les disputes entre Antoni Ribera i Joaquim Pena, *vid.* Joan-Lluís MARFANY, *El wagnerisme a Catalunya*, «Serra d'Or», xxv, núm. 281 (febrer de 1983), p. 13. El que no diu Marfany és que dues de les versions d'Antoni Ribera siguin publicades precisament a «Catalunya».

81. I és que «Catalunya» també aporta el seu gra de sorra a la vitalització del «mohiment musical que tant contribuïx a donar a nostra Barcelona l'aspecte de ciutat ab vistes al Nort, com aré's diu» («R. SIMÓN Y BRUNET» [E. VALLÈS], *Música*, «Catalunya», I, núm. 4, 28-II-1903, p. 176). Resseguint la revista es poden trobar mostres de la defensa de la música nòrdica davant la italiana. *Vid.*, per exemple, la polèmica que el crític musical manté amb Narcís Serrià a propòsit del tema («Catalunya», I, núm. 23, 15-XII-1903, p. 176).

82. J. LL. MARFANY, *El wagnerisme...*, p. 12.

83. En comentar l'edició de *La Walkyria* feta per la Wagneriana se'ns aclareix que l'obra de l'alemany és «tan discutida pels rutinaris, però també tan universalment acceptada avuy dia» (*Llibres*, «Catalunya», I, núm. 12, 30-VI-1903, p. 575).

84. *Actualitats*, «Catalunya», III, núm. 44 (30-IV-1905), p. 58.

al cristianisme. Per això des de «Joventut» se'ls qualifica —en rèplica directa a l'article de Baranera— com a «erudits de sacristia» i «literats de congregació».⁸⁵

La censura a autors catalans difícilment assimilables és encara més freqüent. Els que en surten més malparats són Pompeu Gener, Ignasi Iglésias, Apelles Mestres i el grup de Reus. Evidentment, al darrera tornen a haver-hi les mateixes causes de sempre: l'oposició a una determinada estètica, la manca de qualitat literària, el rebuig de certes actituds socio-polítiques i la impossibilitat de concebre l'artista —sobretot quan són gent provinciana, autodidàctica, mancada de recursos i enlluernada per la moda— com a heroi individualitzat de la massa i no com a persona integrada en una societat que el necessita i que per això el remunera. En el fons s'hi amaga un tema essencial: el de la professionalització de l'escriptor com a única via per assolir la normalització. El mateix Carner ho deixa ben clar: «Com ha dit en Rahola a la Lliga Regionalista; ens hem de fer ben rics. Hem passat els temps romàntics en què's maleïa al *vil metal*. Ben mirat el diner és un element molt artístich, y els poetas deuen al or hermosas faulas; Dànoe, rey Midas, las joyas de Margarida, cent mil. L'artista no ha de viure en una golfa, passant gana com un vulgar cessant. L'artista necessita molts diners, bon taller o estudi, automòvil, yacht... Ja estem cansats de veure literatura de botiga. Fulano, novelista, és sastre. Mengano, poeta, és cerer. Perxò Fulano sembla qu'escrigui ab el sabó de ratllar y els versos de Mengano fan olor de cera. En conclusió; el badall és la més antiestètica de las ganyotas. Si els poetas viuen en l'ambient menestral seguiran fent odas llargas a las montanyas, y als recorts de l'infantesa, y a l'aymada, y badallarem tots; uns de gana y altres de son.»⁸⁶

El tema de la professionalització de l'escriptor ens remet automàticament a una de les polèmiques més vives de l'època, la qual també té cabuda a «Catalunya»: la selecció entre arbitrarisme i espontaneisme. Certament, els membres més destacats del grup —i aquesta serà l'orientació de la revista— es decanten explícitament per l'arbitrarisme. Es pren partit de manera ben clara, per exemple, a favor del sonet en el debat sobre el tema. No hi ha pas ambigüitats a l'hora de defensar l'artificiositat que li és inherent: «Del sonet, com de todas las formas depuradas, se'n malparla pels mandrosos o pels impotents; el sonet és poesia ab guants; estotx ab paraulas delicadas y fulgurantas; esquisitat, curta com todas las cosas esquisadas, però d'estela interminable en las onadas més puras de l'ànima.»⁸⁷

Tampoc no és que —i a primer cop d'ull pot semblar contradictori— es re-

85. *Noves*, «Joventut», vi, núm. 274 (11-v-1905), p. 311:

«La revista "Catalunya", en son derrer número, copia un troç d'article publicat en "El Correo Catalán" per un tal Baranera, en el que s'ataca furiosament al gran Carducci pel sol fet d'ésser eminentment anticristià y per haver infiltrat en l'obra de gran part dels joves literats italians l'espirit pagà y revolucionari que tant molesta y esvera als erudits de sacristia y als literats de congregació.

»No'ns estranya que "El Correo Catalán" ataquí al gran poeta italià; lo que no hauríem pensat may es que'ls de "Catalunya" reproduhissin la càndida reventada: els fèyem de més gust.»

Per contraposar-se a Nietzsche utilitzen Francis Jammes. I ja és prou significatiu que un dels autors traduïts sigui precisament Jammes. Concretament, un poema on es compara la contemplació de la bellesa de la natura al vitalisme nietzscheà i s'arriba a la conclusió que l'home no ha d'esdevenir superhome, sinó que s'ha de deixar endur pel corrent de la vida (Francis JAMMES, *M'han dit...*, «Catalunya», i, núm. 2, 30-i-1903, p. 67).

86. *Actualitats*, «Catalunya», i, núm. 1 (15-i-1903), p. 34. La nota apareix com a anònima, però no ofereix dubtes de paternitat.

87. *Actualitats*, «Catalunya», i, núm. 2 (30-i-1903), p. 89. En molts moments, a més, es publicaran sonets de diversos autors. Destaca la importància que es dóna a la traducció de la *Vita nuova* de Dante, a càrrec de Manuel de Montoliu.

butgi de ple l'espontaneisme. Fins i tot es publiquen textos, tant a nivell de pràctica poètica com de teorització, que ens hi remetent directament (i alguns tan essencials com el mateix *Elogi de la paraula*). Diverses causes coincidents justifiquen el fet: a) El prestigi de Joan Maragall (motiu essencial, sens dubte). b) El fet que dels jocs florals sorgeixin autors propers a l'espontaneisme que poden ser valorats com a mostra de la capacitat del certamen —i de la tradició autòctona, en definitiva— per crear poetes nous. És el cas de Francesc Pujols, guanyador de la flor natural del 1903, circumstància que «Catalunya» aprofita per fer-ne promoció.⁸⁸ c) El respecte per Josep Pijoan i la seva poesia.⁸⁹ d) El bon concepte que es té de l'art popular, una forma d'espontaneisme però també d'enllaç amb la tradició.⁹⁰ Novament se'ns confirma, vist aquest seguit de motivacions, que, malgrat que hi hagi una estètica perfectament definida —l'arbitrària—, es poden utilitzar elements d'altres teoritzacions per tal d'afermar uns pressupòsits que van més enllà del simple sentiment pur de bellesa.

Una cosa semblant passa amb l'actitud de la revista davant d'una altra de les polèmiques: la que s'estableix entre ruralisme i ciutadanisme. A «Catalunya» l'opció pròpia del Noucentisme encara no queda del tot definida perquè som en un moment en què, segons com, el ciutadanisme pot associar-se ràpidament a un cosmopolitisme difícilment conciliable amb l'ideari d'un grup com el de Carner. Per això, en parlar d'aquest tema cal fer diverses matisacions. D'una banda, es rebutja aquell ruralisme que —estretament lligat al Modernisme— no respon a una concepció de la literatura com a treball estilístic on el que interessa és el joc de llenguatge, la precisió i la capacitat de matís (i també, és clar, la plasmació d'una concepció burgesa del món). I, com que no és acceptable, es rebutja de ple, procediment ben normal en el procés de selecció predeterminat. Eugeni d'Ors teoritza sobre el tema des de les pàgines de la revista: «(...) cal cercar avuy remey (...) contra aquest xàfec de paraules de *sermo plebeius*, d'espresions cantelludes, de coses aspres, feréstegues, mascles y dramàtic-rurals, que molts escriptors acullen ab entussiasme, y el públich corona ab l'èxit, apressant-se a des-terrà tot lo sospitós de refinament, en tendència, que, ab noms (y majúscules) de Vida, Forsa, Natura, Veritat, etc., no representa en realitat altre cosa qu'una renaixensa de l'*esperit pitarresch*, y un rebaixament de la nostra parla, qu'amenassa anarla empobrint fins a fer d'ella un *patois* ignoble, inepte pera las necessitats de la vida culta y refinada».⁹¹

88. La revista es converteix en una de les seves plataformes de llançament. Se n'inclouen diversos treballs i ocupa un lloc preferent en el número dedicat als jocs florals d'aquell any pel fet d'haver-ne estat el màxim guardonat. I és que els jocs, com a institució, constitueixen el camí més útil per demostrar que la modernitat no ha d'estar pas renyida amb la tradició. Per això a «Catalunya» reben un tractament privilegiat (números especials, referències constants, promoció de guanyadors, etc.). No en va Carner i Bofill els han utilitzat com a plataforma essencial per donar-se a conèixer: «Mentres acudeixin als Jochs Florals escriptors de la talla de l'Alomar y en Ruyra, y s'hi revelin poetes nous com en Pujols, creurem en la vitalitat de nostra institució» («Catalunya», 1, núm. 9, 15-v-1903, p. 388).

89. Pensem en la vinculació de Pijoan a «Catalunya» i en la seva importància per a la formació de grups com el de Carner (*vid.* J. CASTELLANOS, *art. cit.*). Ja en el número 8 (30-iv-1903) se'l qualifica de «bon amich nostre y esquisit poeta», la qual cosa confirma l'amistat existent i fa pensar que la coneixença és anterior a la publicació de la revista.

90. Alzina i Melis teoritza sobre el tema en el seu *Discurs...*, p. 6. Parla concretament d'«una altra Música y una altra Literatura expontània» feta per uns artistes que «retràtan fidelíssimament lo geni y especial fesomia de la terra que'ls nodreix». No s'està, però, de diferenciar l'art espontani d'un art d'estudi erudit que no queda pas, ni molt menys, en inferioritat de condicions.

91. E. ORS, *art. cit.*, p. 309.

Víctor Català, pseudònim d'identificació encara no del tot segura —almenys durant el 1903— i col·laborador, a més, de «Joventut», és qui en surt més malparat. S'arriba fins a l'ofensa personal i a l'insult.⁹² Significativament, però, se salven altres autors més afins: Prudenci Bertrana o Rafael Gay de Montellà, tots dos lligats —almenys en aquests primers anys de segle— al grup gironí de «Vida». La revista publica algunes de les seves narracions, les quals incorporen trets que són ben característics del gènere (individu engolit per la natura hostil, personatge que reacciona contra el determinisme de la matèria i de la massa, etc.). El que sí que queda més matisat és l'estil mascler, potser l'element de més difícil assimilació. El mateix Casellas —col·laborador també de «Catalunya»— havia rebut una bona crítica per part de Carner des de «Montserrat» amb motiu de la publicació d'*Els sots feréstecs*.⁹³ I és que hi ha altres factors que cal tenir en compte: per a segons qui, ben cert, no és pas el mateix ser col·laborador de «Joventut» que redactor en cap de «La Veu de Catalunya».

D'altra banda —segona matisació—, s'accepta un ruralisme de caire més aviat «manso» provinent de la tradició del segle XIX. Els motius s'intueixen fàcilment: una visió més conservadora de la vida rural, l'acceptació de la moralització i el lligam amb la tradició.⁹⁴ A «Catalunya», aquest tipus de literatura el trobem pertot. Des de les improvisacions del glosador mallorquí Toni Vicens Santandreu —explotat arran de la seva *tournee* barcelonina—, fins a les poesies dels capellans de torn (com les *Pagesívols* de mossèn Paradedà), passant per les narracions pseudo-morals de mossèn Àngel Garriga Boixader, o els relats costumistes de Manuel Duran i Duran.⁹⁵ En canvi —i torna a ser ben significatiu—, es critica Apelles Mestres pel fet de ser poeta de «versos tan mansos»,⁹⁶ i una cosa semblant passa amb Surinyac Senties, deixeble seu. En aquest sentit, és interessant de veure el paper que es dona als mallorquins. Pensem que a Mallorca la polèmica camp-ciutat en aquests anys està força definida. Modernistes com Alomar o Torrendell defensen bàsicament una cultura ciutadana i antiprovinciana, mentre que els autors més vinculats al grup de Carner entronquen amb una literatura propera al mestratge de Costa i Llobera i, per tant, més allunyada del ciutadanisme. Joan Rosselló és precisament el peó amb el qual juga Carner per tal de mostrar la literatura i la societat illenca que li interessien. Sense renunciar tampoc —això no— a un art civilitzador —i, per tant, ciutadà— que, lluny del simple mime-

92. Només cal veure com se'l compara a Pous i Pagès: «Bé, senyor Pous, bé! Un xich ingenuu(...) No hi fa res! Que hi hagi ingenuus al costat de ¡depravats! com V. Català» (*Llibres*, «Catalunya», I, núm. 14, 30-vii-1903, p. 96).

Des de «Joventut» es riuran, d'una manera no menys sarcàstica, d'aquests atacs de Carner al seu col·laborador: «Ja era hora de qu'en Víctor Català comencés a adquirir la importància que's mereix, desagradant a algú (...). Agradava a tothom, y això era ofensiu pera ell (...). Ja ha arribat l'hora, sí; y qui ha fet sonar el rellotge ha estat el *nyinyo* Carner, el Patufet sapient, aquella eminència *violètica* a qui hem vist algunes vegades vestit d'home pels carrers y per les sales de Jochs Florals» («Rafael VALLÈS I RODRICH», pseudònim col·lectiu, *En Patufet versayre*, «Joventut», VI, núm. 260, 2-ii-1905, p. 82).

93. «PLAUTUS» [J. CARNER], *Al aguayt (crònica literària)*, «Montserrat», II, núm. 23 (novembre de 1901), p. 179.

94. Torras i Bages ja havia dit la seva sobre aquest tema a *La glorificació de l'Art del pagès*, discurs del 1897, on parla de l'agricultura com la més gloriosa de les arts perquè entronca amb la tradició i queda propera a la natura i, per tant, a Déu.

95. Totes aquestes col·laboracions es troben incloses en un número titulat precisament «Del camp y la montanya». Val a dir que el mateix número publica també coses diferents, com és ara *La mort del bosc* de Casellas o *Èglogues modernes* de Pijoan.

96. *Informació*, «Catalunya», II, núm. 28 (abril de 1904), p. 156.

tisme respecte a l'estranger, aconsegueixi d'evitar la disgregació social i les individualitats heroiques.⁹⁷

Des de «Catalunya» ja s'entreu el tractament que el Noucentisme donarà a la novel·la com a gènere. En aquests anys de joventut sembla que Carner plantejï la qüestió de manera radical. Des de les pàgines de la seva revista diu, a propòsit del llibre *¿Por qué la novela que está a la moda es inmoral? ¿Por qué la novela moral no está a la moda?*, de G. d'Azambuja: «Jo vaig més enllà que d'Azambuja. Sóc partidari de la *supressió absoluta* de la novel·la, per moltes causes. Potser algun dia las diré. Una. ¿Per què novel·las? La novel·la ha mort al poema.»⁹⁸ La citació és prou coneguda i suposa un menyspreu total d'aquest gènere en favor de la poesia. De fet, és això el que diu, i ben categòricament. Si s'analitza la revista, però, hom s'adona que la idea queda força matisada. És prou sabut que la posició de Carner respecte al gènere varia amb el temps i que més endavant, quan dirigeix l'Editorial Catalana, arriba a defensar-lo per unes circumstàncies contextuals concretes. *L'idilli dels nyanyos*, a més —reproduït a «Catalunya»—, té prou elements irònics com per creure que Carner no reconsidera encara la qüestió, sinó al contrari. El que realment s'ha de tenir en compte és que la revista no accepta un determinat tipus de novel·la que, a partir del valor restringit que han donat al terme, ells mateixos podrien qualificar de «modernista», però sí que pot afavorir una tradició novellística que s'hi oposi, encara que en el fons —que quedi clar— tampoc no deixi de ser modernista. I és que entre el 1903 i el 1905 no es pot prescindir encara del gènere. Carner i els seus, però, no se n'acaben de sortir. Juguen amb una carta trucada (Ruyra) i amb una altra de falsa (Pous i Pagès). I quan recorren a la tradició immediatament anterior —tot i el respecte per Narcís Oller— es queden amb un autor (Marià Vayreda) que els complau més per tota una sèrie de circumstàncies externes —la vinculació a Olot⁹⁹ o el conservadorisme tradicionalista— que no pas per la seva obra pròpiament dita.

Pous i Pagès —força desconegut i poc definit encara— és utilitzat com a exemple d'una narrativa diferent als habituals «idilis de vano ab donzelles escuturides y drames feréstechs»,¹⁰⁰ dos dels tipus de novel·la rebutjats. És evident que la contraposició és equívoca, tal com aclareix la perspectiva històrica. L'única sortida —també falsa— la tenen en Ruyra, un dels models vàlids. Només cal que intenti la incursió en el gènere i ja tindrem la tradició novellística que el grup està cercant. *La gent de mas Aulet* no és altra cosa que aquest intent. Per això és comprensible que els pocs capítols que n'arriba a escriure surtin publicats

97. Diu Carner: «Necessitem un renaixement brillant, no inspirat per idees malsanas ni per extravagancies exòtiques. És precís que lo verdader esperit modern penetri a Catalunya; no aquest fals esperit de que s'fan portaveus tres o quatre *qu'han estat a París*» («PLAUTUS» [J. CARNER], *Al aguayt (cròniques literarias)*, «Montserrat», II, núm. 18, juny de 1901, p. 102).

98. *Llibres*, «Catalunya», I, núm. 14 (30-vii-1903), p. 95.

99. Des de la revista es difonen totes aquelles coses relacionades amb Olot. Tres causes són les que expliquen l'interès del grup per la zona: els contactes personals i l'amistat amb determinada gent (Josep Gassiot, principalment), el fet que la ciutat pugui ser reivindicada com a model de tradició autòctona local i el paper que representen certes persones o tendències artístiques estretament lligades a la vila (Marià Vayreda o l'escola pictòrica). Només cal donar un cop d'ull a l'índex dels núms. 35-36, monogràfic, titulat «Neus y fajols d'Olot».

100. A propòsit de *Quan se fa nosa: Informació*, «Catalunya», II, núm. 31-32 (juliol-agost de 1904), p. 174. I encara més clar en l'esmentada ressenya de *Per la vida* (vid. *supra*, nota 92).

precisament a «Catalunya».¹⁰¹ I el fracàs de la temptativa no cal interpretar-lo només com a impossibilitat de Ruyra d'adaptar una estètica de narrativa curta a la novella llarga, sinó també com a incapacitat del grup de crear i potenciar una tradició útil. La renúncia de Ruyra és, en certa manera, la renúncia del grup de cara al futur immediat. Novament, però, el Modernisme ha estat el punt de mira per a la selecció.

Valoració final

El 30 de maig de 1905, en sortir l'últim número de «Catalunya», Carner publica una nota justificativa de la desaparició: «...Y si's fes un gran silenci? Els literats catalans ja han mogut una política. Ara que hi ha polítics, els literats vagin al reculliment, a la tasca ignorada, a un religiós camí de perfecció que duri temps, molt temps... Tot ens hi porta (...).»¹⁰² Ben cert que del text es pot deduir una determinada posició programàtica. No obstant això, són aquestes les causes que provoquen el tancament? Emili Vallès dubta que les paraules de Carner siguin del tot sinceres i considera que possiblement amaguen l'excusa d'un cansament o d'un problema econòmic.¹⁰³ De fet, tant les motivacions apuntades per Carner com els problemes objectius insinuats per Vallès han de ser tinguts en compte. La tasca dels intel·lectuals en la construcció d'una nova cultura —i una nova societat— no ha acabat pas. Simplement varia. Ha quedat enrrera l'època —així mateix ho raona Carner—¹⁰⁴ que els poetes havien de conscienciar. Ara han de passar a l'acció, a una acció conjunta i harmonitzada on la veu cantant —per alguna cosa són els dirigents— la porten els polítics.

Revistes com «Catalunya» són les que defineixen —amb el Modernisme com a teló de fons— un «noucentisme» *avant la lettre* realment combatiu. Les activitats posteriors al 1906 perden una gran part del to agressiu, responen a una situació més establerta i plantegen les coses diferentment. Pensem en «Empori», per exemple, una de les activitats on el grup tornarà a tenir una forta incidència, però que s'ajusta ja a un altre model del que ha de ser una revista. Conclusió: amb anterioritat al 1906 es posen els fonaments d'un programa cultural que s'acabarà de bastir més tard, però que queda perfectament definit. La restricció selectiva encara no arriba a la intensitat que assolirà després, però els principals criteris que la fan possible no són gens ambigus ni contradictoris. D'aquí que l'enfrontament amb concepcions oposades sigui terriblement dur. No hi ha, doncs, eclecticisme. Carner —sovint mitjançant la subtilitat lingüística— i «Catalunya» —sense prescindir de la necessària modernitat i deixant de banda l'arrel vuitcentista d'altres publicacions paral·leles (però recollint l'herència de la tradició autòctona)— esdevenen els eixos centrals del procés.

JAUME AULET

101. Com diu Osvald Cardona: «La intenció de naturalitat i fe cristiana ensems que la perfecció formal de la prosa s'adeien als postulats de la revista de Josep Carner» (O. CARDONA, *El temps de Josep Carner*, Barcelona 1967, p. 32).

102. [J. CARNER], *Una opinió inèdita de n'Olaguer Recó*, «Catalunya», III, núm. 46 (30-v-1905), p. 5.

103. E. VALLÈS, *Records...*, p. 101.

104. J. CARNER, *De l'acció...*, p. 88.